

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

Gröhn, Mikko

“Varhaiskasvatus on lapsen oikeus”

Kriittinen diskurssianalyysi varhaiskasvatuksesta ja sen määrittelystä varhaiskasvatuslain säätämisen yhteydessä

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Varhaiskasvatuksen koulutus

2015

Kasvatustieteiden tiedekunta
Faculty of Education

Tiivistelmä opinnäytetyöstä
Thesis abstract

Varhaiskasvatuksen koulutus		Tekijä/Author Mikko Gröhn	
Työn nimi/Title of thesis "Varhaiskasvatus on lapsen oikeus" Kriittinen diskurssianalyysi varhaiskasvatuksesta ja sen määrittelystä varhaiskasvatustilain säätämisen yhteydessä			
Pääaine/Major subject Kasvatustiede, erityisesti varhaiskasvatus	Työn laji/Type of thesis Pro Gradu	Aika/Year 2015	Sivumäärä/No. of pages 66+6
Tiivistelmä/Abstract <p>Viimeaikaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa on käyty diskurssia siitä, mitä varhaiskasvatus on ja kuinka se tulisi määritellä uudessa varhaiskasvatustilain. Varhaiskasvatus siirtyi 1.1.2013 alkaen sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen, joka oli ensi askel kohti varhaiskasvatustilain. Vaalikaudella 2011–2015 päätettiin toteuttaa uusi varhaiskasvatustilain kahdessa vaiheessa. Ensimmäinen vaihe hyväksyttiin maaliskuussa 2015 ja toisen vaiheen on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2015.</p> <p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka varhaiskasvatuksesta ja sen uudelleen määrittelystä puhutaan hallinnon alan muutoksen jälkeisenä aikana varhaiskasvatustilain säätämisen yhteydessä. Tutkimusaineistona oli hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatustilain ja arvontilain 38 § muuttamisesta. Teoreettinen tausta muodostuu varhaiskasvatustilain määrittelystä tutkimuksen taustalla. Tutkimustehtävä ja –ongelmat: 1. Minkälainen kuva muodostuu varhaiskasvatuksesta valitussa asiakirjatekstissä? 1.1. Mitä ja miten puhutaan varhaiskasvatuksesta? 1.2. Miten ja millaisena kuvataan varhaiskasvatusta sekä minkälaisia merkityksiä luodaan varhaiskasvatuksesta?</p> <p>Tutkimus toteutettiin kriittisenä diskurssianalyysinä. Aineisto jaettiin primääri- ja sekundääriaineistoon. Primääriaineisto on 21 sivuinen lakiehdotus varhaiskasvatustilain ja sekundääriaineistossa ovat esityksen yleisperustelut ja yksityiskohtaiset perustelut. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa aineistoon tehtiin lingvistinen analyysi ja muodostettiin diskursseja. Toisessa vaiheessa tutkittiin diskurssikäytäntöjä. Kolmannessa vaiheessa puolestaan tutkittiin koko lakiehdotusta kokonaisuutena yhteiskunnallisessa kontekstissa.</p> <p>Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että lakiehdotuksessa varhaiskasvatuksesta ja sen säätämisestä puhuttiin yleisellä tasolla virallisesti ja muodollisesti. Aineistosta löytyi kahdeksan diskurssia, jotka olivat "lapsen oikeus", "toimintaympäristö", "kasvatus- ja koulutusjärjestelmä", "hyvinvointipalvelu", "kasvatustilain", "monialainen yhteistyö", "yhteisöllisyys" ja "laatu". Primääri- ja sekundääriaineiston vertailussa aineistosta löytyi koulutuspoliittisia ja hyvinvointipoliittisia merkityksiä, joiden perusteella muodostui diskurssi "varhaiskasvatus".</p> <p>Lakiehdotuksessa annetaan ymmärtää, että kunnan, kuntayhtymän tai yksityisen palveluntuottajan tarjoama varhaiskasvatus on samankaltaista päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatustilain. Varhaiskasvatus on aineistossa korvanut termin "päivähoito" kokonaisuudessaan. Tämän perusteella varhaiskasvatus tarkoittaa kaikkea sitä, mitä päivähoito oli, mikä on ristiriidassa lakiehdotuksessa esitetyn varhaiskasvatustilain määrittelyn kanssa. Tästä kertoo esimerkiksi se, ettei henkilöstön kelpoisuusvaatimuksiin otettu kantaa. Lakiehdotuksen taustalla oli havaittavissa koulutuspoliittista, hyvinvointipoliittista ja työmarkkinapoliittista vallankäyttöä.</p> <p>Tutkimus toteutettiin luotettavuuteen ja eettisyyteen pyrkien noudattamalla laadullisen tutkimuksen kriteerejä. Tutkimusprosessi kuvattiin tarkasti, jotta se mahdollistaisi tutkimuksen toistettavuuden. Yleistettävyyden kannalta ongelmaksi muodostuu se, että diskurssitutkimus on tutkimusmenetelmänä subjektiivinen ja tutkijan tulkinnat ja valinnat ovat merkittäviä tulkinnan kannalta. Tutkimuksen tulokset ovat yleistettävissä yhteiskunnalliseen keskusteluun, sillä varhaiskasvatusta koskevassa keskustelussa nojataan arvovaltaisiin lakiteksteihin. Tässä tutkimuksessa tarkastelun alla on kuitenkin vain yksi lakiehdotus, eikä sen vuoksi anna täydellistä kokonaiskuvaa mielenkiinnon kohteena olevasta ilmiöstä.</p> <p>Jatkossa voitaisiin tutkia useampien varhaiskasvatustilain käsittelevien tekstien välisiä vuorovaikutussuhteita. Tämä antaisi monipuolisemman kuvan varhaiskasvatuksesta ja sen määrittelystä.</p>			
Asiasanat/Keywords hyvinvointipoliittika, koulutuspolitiikka, lainsäädäntö, varhaiskasvatus, varhaiskasvatustilain			

Sisältö

1	JOHDANTO.....	1
2	VARHAISKASVATUKSEN MÄÄRITTELY TUTKIMUKSEN TAUSTALLA.....	3
2.1	Mitä on varhaiskasvatus.....	3
2.1.1	<i>Varhaiskasvatuksen historia.....</i>	<i>4</i>
2.1.2	<i>Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö.....</i>	<i>7</i>
2.2	Hallinnonalan muutos - kohti uutta varhaiskasvatustalakeia.....	8
2.2.1	<i>Hallinnonalan siirto opetus- ja kulttuuriministeriöön.....</i>	<i>9</i>
2.2.2	<i>Uusi varhaiskasvatustalakei.....</i>	<i>10</i>
3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA –ONGELMAT	16
4	TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	17
4.1	Diskurssi ja diskurssianalyttinen tutkimus.....	17
4.2	Kriittinen diskurssianalyysi	21
4.3	Diskurssit vallankäytön välineenä	25
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	28
5.1	Dokumentti tutkimusaineistona ja sen rajaaminen tutkimusta varten.....	28
5.2	Aineiston analysointi ja tutkijan positio.....	30
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	36
6.1	Mitä ja miten puhutaan varhaiskasvatuksesta	36
6.1.1	<i>Diskurssi lapsen oikeudesta</i>	<i>36</i>
6.1.2	<i>Diskurssi toimintaympäristöstä</i>	<i>37</i>
6.1.3	<i>Diskurssi kasvatus- ja koulutusjärjestelmästä.....</i>	<i>39</i>
6.1.4	<i>Diskurssi hyvinvointipalvelusta.....</i>	<i>41</i>
6.1.5	<i>Diskurssi kasvatuskumppanuudesta</i>	<i>42</i>
6.1.6	<i>Diskurssi monialaisesta yhteistyöstä.....</i>	<i>43</i>
6.1.7	<i>Diskurssi yhteisöllisyydestä.....</i>	<i>44</i>
6.1.8	<i>Diskurssi laadusta</i>	<i>45</i>
6.2	Miten ja millaisena kuvataan varhaiskasvatusta sekä minkälaisia merkityksiä luodaan varhaiskasvatuksesta	47
7	TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELUA.....	52
8	LUOTETTAVUUS, EETTISYYS JA KEHITYSEHDOTUKSET	55
8.1	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	55
8.2	Tutkimuksen merkitys ja kehitysehdotukset	58
	LÄHDELUETTELO.....	60

1 JOHDANTO

Tänä päivänä suomalaisessa yhteiskunnassa eletään mielenkiintoisia aikoja varhaiskasvatuksen ja sen uudelleen määrittelyn kannalta. Hallinnonalan muutos tapahtui 1.1.2013 alkaen, jolloin varhaiskasvatus siirtyi sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen. Voimassaoleva lainsäädäntö laki lasten päivähoidosta on jo yli neljäkymmenen vuoden takaa. Vuonna 2002 Valtioneuvoston periaatepäätös (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2002) linjasi, mitä tarkoitetaan varhaiskasvatuksella. Varhaiskasvatus käsitteen käyttö yleistyi käytännön keskusteluissa, mutta se ei ollut kuitenkaan normittava määrittely lainsäädännön näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen määrittelyn kannalta uusi varhaiskasvatuslaki päätettiin toteuttaa kahdessa eri vaiheessa hallituksen vaalikauden 2011–2015 ohjelman puitteissa. Vuoden 2014 lopussa eduskunnalle annettu hallituksen esitys uudeksi varhaiskasvatuslaiksi, sai aikaan valtakunnallisesti eri tahojen osalta kritiikkiä ja lausuntoja puolesta ja vastaan. Ensimmäinen vaihe uuden lain osalta hyväksyttiin eduskunnan täysistunnossa maaliskuussa 2015 ja sitä täsmentävä toinen vaihe todennäköisesti päätetään seuraavan vaalikauden 2015–2019 aikana.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, kuinka varhaiskasvatuksesta ja sen uudelleen määrittelystä puhutaan hallinnonalan muutoksen jälkeisenä aikana varhaiskasvatuslain säätämisen yhteydessä. Mielestäni tutkimuksen tuloksien kannalta on tärkeää analysoida lausunkierroksella olevaa toista vaihetta täsmentävää hallituksen lakiesitysluonnosta uudeksi varhaiskasvatuslaiksi. Tutkimukseni on toteutettu kriittisenä diskurssianalyysinä, jonka tarkoituksena oli saada vastaus esitettyyn tutkimusongelmaan ja tuottaa uutta tietoa varhaiskasvatuksesta ja sen uudelleen määrittelystä uuden varhaiskasvatuslain kynnyksellä. Yhteiskuntatieteellinen ote on läsnä kasvatustieteellisessä tutkimuksessani. Tutkimukseni taustalla on huoli siitä, toteutuuko varhaiskasvatus parhaalla mahdollisella tavalla lain uudistuksen yhteydessä.

Poikkitieteelliseksi luonnehdittavaan tutkimukseen vaikuttavat kokemukseni opintojeni ja järjestötoiminnan parista paikallisesta ainejärjestöstä valtakunnalliseen liittoon saakka. Näiden vuosien aikana havaitsin, kuinka tärkeää ja merkityksellistä varhaiskasvatus on yksittäisen lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukemisen kannalta, ja toisaalta kuinka

merkittävää on varhaiskasvatuksen määrittäminen lain nojalla sen toteuttamisen edistämiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Varhaiskasvatus hakee jollain tavalla edelleen omaa paikkaansa ja oikeuttaan keskusteluissa eri foorumeilla.

Edelleen tänä päivänä puhutaan yleisellä tasolla varhaiskasvatuksesta pelkästään hoitona ja hoivana, jota voi tarjota lapselle kuka tahansa päiväkodin henkilö. Sen sijaan mielestäni varhaiskasvatus on kasvatusta, opetusta ja hoitoa pedagogisella korostuksella varhaiskasvatuksen opettajan tuomana. Mielestäni hallinnonalan muutos oli jo askel kohti parempaa varhaiskasvatusta ja samaa odotan varhaiskasvatustilailta.

Valitsemani tutkimusongelma on erittäin ajankohtainen ja mielestäni varsin mielenkiintoinen. Tutkimusta ei ole tehty valitsemastani tutkimusongelmasta tutkimusaineistoni perusteella. Kiinnostuin erityisesti arvovaltaisista dokumenteista niiden vallan ja vaikuttamisen luonteen vuoksi. Arvovaltaisten tekstien kannalta kriittinen diskurssianalyysi on metodologinen haaste, toisaalta myös mahdollisuus oppia ja luoda jotain uutta tietoa. Tutkijana olen pyrkinyt olemaan objektiivinen tutkimusta kohtaan, mutta kriittisenä diskurssianalyytikkona en voi välttää subjektiivisuutta osana tutkimusta ja sen tuloksia. Tieteellisen tutkimuksen tarkoituksena on tuoda jotain uutta tieteelliseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun, mutta tutkimusta tehdään myös itseään varten. Kriittinen lähestyminen mitä tahansa tekstiä kohtaan on tärkeää ja se auttaa jäsentämään tekstien taustalla olevia jännitteitä ja vallankäyttöä.

Tutkimuksessani käytetään yleisesti käsitettä varhaiskasvatus, vaikka samasta ilmiöstä on olemassa muitakin käsitteitä, kuten päivähoito. Tähän valintaani on vaikuttanut tietämykseni siitä, että aikojen saatossa nimike lastentarha korvattiin päivähoitolain yhteydessä käsitteellä päivähoito ja todennäköisesti sama tapahtuu uuden lain yhteydessä ja vallitsevaksi käsitteeksi valtakunnallisesti tulee varhaiskasvatus.

2 VARHAISKASVATUKSEN MÄÄRITTELY TUTKIMUKSEN TAUSTALLA

Luvussa 2 esitetään ja kuvataan historian, lainsäädännön ja nykypäivän näkökulmasta varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen määrittely ei ole aivan yksinkertaista, koska sen lakiin perustuva määritelmä puuttuu ja päivähoitolaki termeineen edelleen lainsäädännöllisesti määrittelee varhaiskasvatusta. Luvun 2 päämääränä on antaa lukijalle kokonaiskuva varhaiskasvatuksesta, sillä se on tärkeää tutkimuksen myöhempien vaiheiden jäsentymisen ja kontekstin ymmärtämisen kannalta.

2.1 Mitä on varhaiskasvatus

Varhaislapsuus on ihmisen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta merkittävä ajanjakso, jonka nähdään luovan pohjan kaikelle lapsen opittaville tiedoille ja taidoille. Jo kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana rakentuu ihmisen hermojärjestelmä ja siinä vaiheessa varhaiskasvatus on yhtenä osatekijänä kehityksellisessä kontekstissa vaikuttamassa lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun ja kehitykseen. Varhaiskasvatuksessa voidaan vaikuttaa varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen kielen-, motoristen-, kognitiivisten- ja sosiaalisten taitojen kehitykseen sekä tiedolliseen oppimiseen. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila, 2006, s. 18–68; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005, s. 16–30.)

Varhaiskasvatus on suhteellisen nuori tieteenala ja on yksi kasvatustieteen osa-alueista. Siihen vaikuttavat luonnollisesti kullekin aikakaudelle ominaiset ilmiöt. Yhteiskunta ja sen tekemät koulutuspoliittiset ratkaisut ovat vaikuttaneet varhaiskasvatuksen muutokseen ja muovautumiseen muodollisesti 1970 -luvulta asti. (Härkönen, 2002, s. 111–112.) Varsinkin tänä päivänä varhaiskasvatus elää suomalaisessa yhteiskunnassa murroksen vaihetta, erityisesti sitä uudelleen määrittelevän lakiuudistuksen myötä.

Varhaiskasvatus voidaan määritellä alle kouluikäisten lasten parissa tapahtuvaksi suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi toiminnaksi, joka edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvu, kehitystä ja oppimista. Tätä tapahtuu kodin, päivähoidon, avoimen varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun alaluokan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Hellström, 2010, s. 256–257; Hujala & Lindberg, 1998, s. 10; Husa & Kinos, 2001, s. 13; Kinos & Palonen, 2012, s.

229–230; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2009, s. 11.) 1980-luvulla Suomeen rantautunut englanninkielinen termi ”educare” kuvaa suomalaista varhaiskasvatusta hoidon, kasvatuksen ja opetuksen muodostamana kokonaisuutena. Varhaiskasvatus voidaan lisäksi nähdä käytännön työn, koulutuksen ja tieteellisen tutkimuksen kokonaisuutena. (Hellström, 2010, s. 256–257; Hujala, Puroila, Parrila & Nivala, 2007, s. 10–13; Kinos & Palonen, 2012, s. 229.) Kronqvistin mukaan hyvä ja laadukas varhaiskasvatus perustuu käsitykseen siitä, miksi ja miten varhaiskasvatusta toteutetaan (Kronqvist, 2011, s. 13).

2.1.1 Varhaiskasvatuksen historia

Aikojen saatossa varhaiskasvatuksen muotoutumiseen ja kehitykseen ovat vaikuttaneet muun muassa Jean-Jacques Rousseau (1712–1778), Johann Pestalozzi (1746–1827), Friedrich Fröbel (1782–1852), John Dewey (1859–1952), Rudolf Steiner (1861–1925), Maria Montessori (1870–1952), Célestin Freinet (1896–1966), Jean Piaget (1896–1980), Lev Vygotski (1896–1934), Loris Malaguzzi (1920–1994), Paolo Freire (1921–1997) sekä lukuisat muut edistykselliset ajattelijat ja teoreetikot. Näillä henkilöillä on merkityksensä ja vaikutuksensa aikansa ihmiskäsitykseen, ihmisen kehitykseen, kasvatukseen ja pedagogiikkaan sekä suomalaiseen varhaiskasvatukseen ja sen tieteelliseen kehitykseen. (Härkönen, 2002, s. 112; Ojala, 1993, s. 16–137.)

Varhaiskasvatus ei ole aina ollut itsestäänselvyys suomalaisessa yhteiskunnassa. Varhaiskasvatus –termiä ei ollut ennen 1970-lukua, vaan yleisesti käytettiin käsitettä päivähoitoala (Kinos & Palonen, 2012, s. 229). 1890-luvulla Helsinkiin perustettiin Hanna Rothmanin ja Elisabeth Alanderin myötä köyhien perheiden lapsille kansanlastentarha, Ebeneserkoti. Tätä voidaan pitää lähtölaukauksena alalle, sillä Ebeneserkoti nähdään ensimmäisenä lastentarhantarhana Suomessa. (Hellström, 2010, s. 256–257; Hänninen & Valli, 1986, s. 59–86.) Lastentarha-aate rantautui kuitenkin Suomeen Uno-Cygnaeuksen kautta ja varhaiskasvatuksen pedagogiikka on pohjautunut Friedrich Fröbeliin; varsinkin 1840-luvulla perustettiin lastentarhoja Fröbelin oppien mukaisesti. Päivähoitojärjestelmää alettiin rakentaa 1800-luvun loppupuolella lastentarha- ja seimitoiminnan käynnistymisen yhteydessä. (Hellström, 2010, s. 257; Hänninen & Valli, 1986, s. 27–58; Ministry of Social Affairs and Health, 2001, s. 18–21.)

Keskeisenä pyrkimyksenä päivähoitojärjestelmällä oli tehostaa perheiden kasvatusta kansallisaatteen periaatteiden mukaisesti. Itsenäistymisen myötä alkoivat muutoksen tuulet päivähoiton osalta, jolloin sen kuuluminen päätettiin valtiollistaa ja asettaa lastensuojelun piiriin kuuluvaksi. Lastentarha -toiminnan alkuvaiheen yhteydessä päivähoitoala oli virikkeellistä toimintaa lapsille sosiaalipalvelun näkökulmasta: aina 1960 -luvulle asti päivähoitoalaa koski käsityömäinen ote. Päivähoito on ollut lastensuojelunpiirissä vähävaraisten perheiden oikeus ennen vuotta 1973 säädettyä päivähoitolakia. (Alasuutari, 2003, s. 24; Laki lasten päivähoitosta 1973/36.) 1970–1980 -lukujen aikana oli nähtävissä rationalisoitu vaihe, jossa lapsi nostettiin kasvatuksen kohteeksi ja toimintaa pyrittiin valvomaan erilaisten yhteiskunnallisten tavoitteiden kautta (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala, 1998, s. 111–113). Kasvatustavoitekomitean mietintö vaikutti varhaiskasvatukseen ja sen sisältöihin kasvatustavoitteiden asettamisen osalta (Päivähoidon kasvatustavoitekomitea, 1980).

1973 säädetyn päivähoitolain myötä luovuttiin käsitteestä lastentarha ja otettiin käyttöön päivähoito (Halttunen, 2009, s. 36–37). Päivähoitolain seurauksena päivähoito määriteltiin sosiaalipalveluksi ja sen saanti mahdollistettiin kaikille sitä tarvitseville. Päivähoitojärjestelmän rakentamisen yhtenä keskeisempänä syynä oli perheiden molempien vanhempien työssäkäynnin mahdollistaminen. Siirryttäessä 1980 -luvulle seurasi humanisempi vaihe suhtautumisessa varhaiskasvatukseen. Lapsille annettiin enemmän vastuuta itsestään ja mahdollisuutta yksilöllisempään toimintaan päivähoitossa. 1990 -luvulle tultaessa lapsi alettiin nähdä kokonaisvaltaisena yksilönä, jonka kehitykseen tulee vaikuttaa lastentarhanopettajakoulutusta kehittämällä ammattimaisempaan suuntaan tutkimuksellisuuden vaatimuksesta. Samalla luovuttiin ajattelumallista, että varhaiskasvatus on vain vanhempien työssäolon mahdollistamista varten. Varhaiskasvatuksen merkityksen tärkeyttä korosti 1990 -luvulla säädetty subjektiivinen oikeus päivähoitoon, joka sitten vuonna 1996 asetettiin koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. (Alasuutari, 2003, s. 24–25; Gonzalez-Mena, 2008, s. 9–15; Kauppi, 2001, s. 16–17; Kinos & Palonen, 2012, s. 229–248.)

Varhaiskasvatus tuli käsitteenä yleisempään käyttöön sosiaalihuollon pääjohtaja Alli Lahtisen koulutuskomitean myötä 1970 -luvun alkupuolen tienoilla. Varhaiskasvatus käsite tulee englannin kielestä (early childhood education), ja sen otti aluksi käyttöönsä Suomen lastentarhanopettajaksi opiskelevien liitto jo ennen koulutuskomiteaa aivan 1970 -luvun alussa. Kasvatustieteen puolella käsitteen käyttö vakiintui huomattavasti myöhemmin, vasta 1980 -luvun puolella. Tuolloin yleisempiä käsitteitä olivat esikasvatus, esiopetus, alkukas-

vatus ja päivähoito. Tieteellisessä kontekstissa varhaiskasvatus tarkoitti käytännön kasvatusta, oppiainetta ja tutkimusta ja tieteenalaa. (Kinos & Palonen, 2012, s. 229–230; Korkeakoulujen arviointineuvosto, 2013, s. 14–19.)

Vuonna 2002 valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 2002) määritteli, mitä tarkoitetaan varhaiskasvatuksella. Linjauksen tarkoituksena oli muun muassa esittää toimenpiteitä lainsäädännön uudistamiseksi ja varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen kehittämiseksi. Periaatepäätöksen linjauksien perusteella Stakes (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005, s. 11) julkaisi myöhemmin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joiden perusteella varhaiskasvatusta määriteltiin seuraavasti:

”Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämäntilanteissa tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tasapainosta kasvua, kehitystä ja oppimista. Tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta, jotta perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.”

Valtioneuvoston periaatepäätös (2002) ja myöhemmin Stakesin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) ovat linjaavia asiakirjoja, mutta ne eivät ole lainsäädännöllisesti normittava määritelmä varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatus voidaan ymmärtää yleisessä puheessa hyväksytyksi termiksi päivähoitosta, mutta sitä ei periaatteessa ole olemassa lainsäädännöllisesti. Päivähoito on edelleen tänä päivänä virallinen käytössä oleva termi jo yleisesti käytettävästä varhaiskasvatuksesta. Laissa lasten päivähoitosta (1973/36) päivähoito määritellään seuraavasti:

”Lapsen päivähoitolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana.”

2.1.2 Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö

Lainsäädännöllisesti suomalaisen varhaiskasvatuksen ja päivähoidon taustalla on Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus, perustuslaki ja laki lasten päivähoidosta. Suomalainen varhaiskasvatusjärjestelmä on moniulotteinen yhteiskunnallisena kasvatusta- ja koulutusrakenteena ja siihen vaikuttaminen tapahtuu monella tasolla. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014b, s. 22–26; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005, s. 8–9.)

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksia koskeva sopimus astui voimaan Suomessa vuonna 1991. Sopimus sisältää kansalaispoliittisia oikeuksia, sosiaalisia- ja taloudellisia oikeuksia sekä ihmisoikeuksia. Keskeistä sopimuksessa on se, että se velvoittaa sopimuksen allekirjoittanutta valtiota noudattamaan sopimusta, toimimaan sen mukaisesti ja valvomaan sen toteutumista lapsen edun, hyvinvoinnin, kehityksen ja turvallisuuden kannalta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014b, s. 22–23; Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.)

Vuoden 2000 alussa voimaan astunut perustuslaki syrjäytti aikaisemman peruslain vuodelta 1919. Perustuslaissa mainitaan, että julkisen vallan tehtävä on tukea riittäväillä sosiaali- ja terveystaloudellilla perheitä lapsensa hyvinvoinnin ja kehityksen huolenpidon kannalta. (Suomen perustuslaki 1999/731; Laki Suomen Hallitusmuodon muuttamisesta 969/1995.)

Varhaiskasvatusta ja esiopetusta on jäsenneilty useissa eri laeissa. Keskeisimmät lait ja asetukset ovat seuraavat: Laki lasten päivähoidosta 1973/36; Asetus lasten päivähoidosta 1973/239; Perusopetuslaki 1998/628; Perusopetusasetus 1998/852; Asetus opetustoimen kelpoisuusvaatimuksista 1998/986; Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812; Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 2002/504; Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2005/272; Valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2005/608; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

Päivähoitolaki koskee lasta, huoltajaa, vanhempaa, edunvalvojia ja päivähoitohenkilöstöä. Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidon piiriin kuuluvien lasten perheitä näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen tasapainoista kehitystä. Ammattilaisten tulee tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Päivähoiton tulee edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä

sekä tukea lapsen luovuutta, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta ottaen huomioon lapsen ikä, yksilölliset tarpeet ja yleinen kulttuuriperinne. (Laki lasten päivähoidosta 1973/36; Mahkonen, 2013, s. 36–38.)

Valtakunnallisella tasolla varhaiskasvatusta ohjaavat lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ja asetukset, joiden kautta määritetään niiden toteuttaminen. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa linjauksissa on esitetty painopisteet varhaiskasvatuksen periaatteille ja kehitykselle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kautta vaikutetaan varhaiskasvatuksen sisältöön, laatuun ja kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005, s. 8–9.)

Kunnallisella tasolla valvotaan ja ohjataan kunnan varhaiskasvatuksen linjauksilla ja strategioilla, joiden perusteella selviävät muun muassa kunnan varhaiskasvatuksen järjestämisen periaatteet. Lisäksi kunnissa on valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti kunnan ja yksikön varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetuksen opetussuunnitelma, yksikön varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lapsen esiopetuksen suunnitelma. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005, s. 8–9.)

Varhaiskasvatuksen hallinto perustuu päivähoitolakiin ja sen pohjalta annettuun päivähoitoasetukseen, jotka astuivat voimaan 1973. Päivähoitolain ja –asetuksen sijaan varhaiskasvatuksen käytännön toteutumisessa korostuvat päivähoidon sisäiset ohjeet ja yhteisesti sovitut pelisäännöt. Sisäiset periaatteet ja omat pelisäännöt pohjautuvat hallinnollisiin suosituksiin. Ne perustuvat kasvatuseriaatteisiin ja arvoihin, jotka ovat konkreettisia. Mahkosen ajatuksia mukaillen päivähoitolain lähes kaikki säännökset ovat tulkinnanvaraisia, jotka eivät täsmennä ja yhdenmukaista asioita tarkemmin varhaiskasvatuksen toteutuksen kannalta suomalaisessa yhteiskunnassa. (Mahkonen, 2013, s. 35–46.)

2.2 Hallinnonalan muutos - kohti uutta varhaiskasvatustilaa

Varhaiskasvatus on ollut aina 2013 -vuoden alkuun saakka sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa. Kunnilla on ollut aikaisemmin mahdollisuus vaikuttaa siihen ja monissa se on ollut osana sivistystoimea. Vuoden 2013 alusta lähtien varhaiskasvatuksen valtakunnallinen hallinto siirrettiin opetus- ja kulttuuriministeriöön, eikä se enää näin ollen ole sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu. Kuitenkin sosiaalihuoltolaki on osittain vielä vaikuttamassa

varhaiskasvatukseen, sillä opetus- ja kulttuuriministeriön puolella ei ole sitä koskevaa lainsäädäntöä. Tällä hetkellä valmistellaan varhaiskasvatusta koskevaa uutta lainsäädäntöä ja hallituksen esitys on jätetty eduskunnalle 18.12.2014. (Hellström, 2010, s. 256; Ojala, 1989, s. 93; Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014b, s. 26.)

2.2.1 Hallinnonalan siirto opetus- ja kulttuuriministeriöön

Viimeisten vuosisatojen aikana varhaiskasvatus on kokenut monta murrosta hallinnontasolla. 1900 – luvun alkupuolella varhaiskasvatus oli kouluhallinnon alaisuudessa, kunnes hallinto siirrettiin 1920 -luvun puolenvälin tienoilla sosiaaliministeriön alaisuuteen. Päivähoitolain tultua voimaan 1973 vahvistettiin, että päivähoidon yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluivat sosiaalihallitukselle. Sosiaalihallituksen tuli vuosittain laatia valtakunnallinen suunnitelma lasten päivähoidon järjestämisestä ja päivähoitolain kunnille asettamien velvoitteiden täyttämistä huolehti sosiaalilautakunta. Sosiaalihallituksen alainen lääninhallitus ohjasi ja valvoi läänien alueilla päivähoitoa. (Mahkonen, 2013, s. 137–138.)

2000 – luvun alkupuolella alettiin keskustella uudentyyppisestä päivähoitokäytännöstä. Joidenkin yliopistojen varhaiskasvatuksen professorit ja valtion asettamat työryhmät kokivat varhaiskasvatuksen hallinnontason siirron ajankohtaisena sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen. Lasten joustava eteneminen päivähoitokäytännöstä esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen nähtiin merkittävänä perusteena hallinnonalan siirtoa kohtaan. Lisäksi siirto vahvistaisi varhaiskasvatukseen painottuneen toiminnan toteutumista sosiaalihuollollisten painotusten sijasta. Vuosien 2003 ja 2008 välisenä aikana oli päivähoiton hallintokokeilu, jonka aikana kunnat saivat itsenäisesti päättää päivähoiton hallinnosta kuntaorganisaation tasolla. (Mahkonen, 2013, s. 137–140.)

Varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinnon ja ohjauksen siirto sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön pyrittiin toteuttamaan siten, ettei päivähoitojärjestelmän toimivuudessa tapahtuisi laadullista heikkenemistä. Siirron tarkoituksena oli välttää muutokset varhaiskasvatuksessa olevilla lapsilla ja heidän perheilleen. (Mahkonen, 2013, s. 141.)

Hallinnonalan siirto vaikutti ja edelleen vaikuttaa hallinnollisesti ja kulttuurirakenteellisesti aluehallintovirastoihin, opetus- ja kulttuuriministeriöön, sosiaali- ja terveysministeriöön, sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoon, terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen sekä

valtioneuvostoon. Edellisen ministeriön alaisuuteen kuuluvat virastot, laitokset, toimielimet ja yhtiöt siirtyivät uuden toimialajaon mukaisesti. Lisäksi myös vireillä olevat asiat ja ministeriön tekemät sopimukset sekä muut sitoumukset, oikeudet ja velvollisuudet siirtyivät uuden toimialajaon perusteella. (Mahkonen, 2013, s. 140.)

Muutoksen seurauksena tällä hetkellä lasten päivähoidon yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriölle sekä aluehallintovirastoille. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira ohjaa aluehallintovirastojen toimintaa niiden toimintaperiaatteiden, menettelytapojen ja ratkaisukäytäntöjen yhdenmukaistamiseksi päivähoidon ohjauksessa ja valvonnassa. (Laki lasten päivähoidon lain muuttamisesta 2012/909.) Lain muuttamisen yhteydessä muokattiin päivähoitolain säännöksiä ja kaiken kaikkiaan uudistettiin noin kolmeakymmentä pykälää (Mahkonen, 2013, s. 142–143).

2.2.2 Uusi varhaiskasvatustilaki

Laki varhaiskasvatuksesta perustuu pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan, johon myöhemmin sitoutui myös pääministeri Alexander Stubb. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti työryhmän uudistamaan päivähoitoa koskevia säädöksiä 7.12.2012. Varhaiskasvatuksen lainsäädännön uudistamisen taustalla vaikutti hallitusohjelma ja valtioneuvoston päättämä Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2011–2016, eduskunnan hallituksen antama rakennepoliittinen ohjelma 29.8.2013 ja kyseistä ohjelmaa koskeva toimenpidepäätös 29.11.2013. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014a, s. 10–11.)

Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti julkaistiin 21.3.2014. Varhaiskasvatuksen määrittely, sisällöt ja tavoitteet olivat uudistuksen kohteina työryhmän raportissa. Työryhmän raportissa säädettiin lapsen oikeudesta laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja vanhempien oikeudesta varhaiskasvatustalviin. Varhaiskasvatustalvi määriteltiin siten, että se tarkoittaa lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen muodostama kokonaisuutta. Varhaiskasvatustalvi kuvaillaan suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi toiminnaksi, missä tulisi huomioida aina aluksi lapsen etu. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014a, s. 19–22.)

Työryhmän raportti herätti jo julkaisun yhteydessä negatiivista keskustelua sen merkityksestä. Tästä kertoo raporttiin sisällytetyt eriävät mielipiteet raportista työryhmän jäsenten

antamina. Työryhmän esitys ei pääosin täyttänyt sille asetettuja kriteerejä viitaten eduskunnan hallituksen rakennepoliittisen ohjelman linjauksiin ja esitettyihin päätöksiin. Muutoin polemiikki koski erityisesti eriävän mielipiteen antaman työryhmän jäsenen edustaman tahon näkemystä, mitä määrittelyissä, sisällöissä tai tavoitteissa tulisi olla tai mitä ei pitäisi olla liittyen uuteen varhaiskasvatukseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014a, s. 10–11, 85–134.)

Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportin luvuista 2.1.–2.4. kerättiin lausuntoja valtakunnallisesti 87 eri taholta sen julkistamisen jälkeisenä aikana eduskunnan hallituksen lainvalmistelua varten 15.4.–27.5.2014 välisenä aikana. Lausuntoyhteenveto julkaistiin 16.6.2014 ja koostui 77 lausunnosta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014c, s. 5–80.) Lausuntojen perusteella varhaiskasvatuksen määrittely koettiin tärkeäksi uuden lain nojalla ja varsinkin ajankohtaisena hallinnonalan muutoksen jälkeisenä aikana. Lausunnoissa korostui eri tahojen näkemät hyötynäkökulmat, joita haluttiin liittää täsmennyksinä tai muutoksina osaksi lakia. Varhaiskasvatuksen määritelmässä tyydyttiin pääosin työryhmän esitykseen ja sitä perusteltiin sillä, että varhaiskasvatus on hoitoa, kasvatusta ja opetusta sekä työryhmän määritelmä vastaa nykyistä määritelmää. Lausuntoyhteenvedosta poimituna Itä-Suomen yliopiston (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014c, s. 37) ehdottama määritelmä työryhmän esityksen korvaajaksi:

”Institutionaalisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen kasvattamista, kehittymistä ja oppimista sekä niiden tukemiseksi ja edistämiseksi välttämättä tarvittavaa lapsen hoitamista, kasvattamista ja opettamista suunnitelmallisena ja tavoitteisena pedagogisena prosessina.”

Lausuntoyhteenveto liitettiin osaksi lainvalmistelutyötä hallitukselle ja eduskunnassa edettiin uudistamistyössä kahdessa vaiheessa. Ensimmäisenä vaiheessa hallitus antoi joulukuussa 2014 eduskunnan käsiteltäväksi hallituksen esityksen ”laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi” (HE 341/2014 vp). Esitys liittyy valtion vuoden 2015 talousarvioesitykseen ja se oli tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Ensimmäistä vaihetta täydentävä hallituksen esitys varhaiskasvatuslaiksi säädettäisiin toisessa vaiheessa, minkä lopputuloksena lasten päivähoidosta annettu laki (36/1973)

kumottaisiin. Lakiuudistuksen olisi tarkoitus tulla voimaan 1.8.2015. (Opetus- ja kulttuuri-ministeriö, 2015a.)

Loppuvuodesta 2014 annetussa hallituksen esityksessä uudeksi varhaiskasvatuslaiksi (HE 341/2014 vp) ehdotettiin lain muuttamista varhaiskasvatuslaiksi ja varhaiskasvatuksen käsite otettaisiin käyttöön päivähoidon sijasta sekä säädettäisiin päiväkodin ryhmäkoosta ja varhaiskasvatussuunnitelmien teosta. Hallinnonalan muutoksen saaminen päätökseen koettiin myös tärkeäksi tehtävien jaon osalta. Ensimmäisessä vaiheessa lain ensimmäisen vaiheen hyväksymisen kannalta päivähoidosta annetun lain muuttamiseksi, toisessa vaiheessa tehdään tarkempia tarkennuksia lain sisältöihin ja määritelmiin, joka edellyttää vielä lausuntokierrosta ja sen käsittelyä ja uutta päätöksentekoa lain osalta. Varhaiskasvatusta määriteltiin lakiehdotuksessa (HE 341/2014 vp, s. 24) seuraavasti:

”Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.”

Eduskunnan täysistunnossa 13.1.2015 eri puolueet ja yksittäiset kansanedustajat ottivat kantaa lakiuudistukseen ja sen sisältöihin varhaiskasvatuksesta ja sen määrittelystä. Yleisesti lakiuudistus nähtiin hyvänä ja tärkeänä asiana, mutta täysistunnossa annettiin kritiikkiä lainuudistuksen etenemisestä ja kuinka lakiuudistus jää vain osittaiseksi uudistukseksi eikä tee tarpeellisia muutoksia nykyiseen voimassa olevaan päivähoitolakiin. Määritelmien osalta vaadittiin tarkennuksia, koska käsite varhaiskasvatus vain korvaa lakiehdotuksessa päivähoidon. Puheenvuoroissa nostettiin esille esimerkiksi se, että lakiesityksessä ei oteta huomioon henkilöstön kelpoisuuksia varhaiskasvatuksen määrittelyn ja sen sisältöjen vaatimusten osalta vaan pitäydytään samankaltaisissa johtopäätöksissä kuin päivähoitolaissa. Eduskunta välitti hallituksen lakiehdotuksen sivistysvaliokuntaan tammikuussa 2015. (Eduskunta, 2015a.)

Eduskunnassa puhujalla on merkitystä, koska siellä vallitsee erityinen arvostus, hierarkia ja vaikuttavuuserot. Poliittinen puhe on diskurssia minusta, sinusta ja heistä eli poliittisesta puheesta on läsnä jonkin tai jonkun edustaminen, kuten puolueen tai kansanedustajan oman näkemys. Eduskunnassa oleva puhe voi olla siis asiantuntevaa tai vain poliittista puhetta,

millä voi vaikuttaa tai sitten sillä ei ole päätöksenteossa sen suurempaa merkitystä. Täysistunnot ovat eduskunnassa poliittisten puheiden kannalta provosoivampi keskustelufoorumi kuin valiokunta, koska valiokunnissa käydään tarkemmin läpi hallituksen antamia lakiesityksiä. (Pekonen, 2011, s. 91–107.) Pekonen siteeraa (2011, s. 107) kansanedustaja Rosa Meriläistä, joka toteaa kiteytettävästi eduskunnan täysistunnot teatteri-metaforalla. Täysistunnoissa ei voi vaikuttaa puheella päätöksentekoon, mutta valiokunnissa puheella on mahdollista vaikuttaa poliitikoiden mielipiteisiin (2011, s. 181–208).

Valiokunta on lakimääräisesti tai pysyvästi muodostettu elin, jonka jäsenet on valittu kansanedustajista poliittisen vallanjaon perusteella edustettuina eri eduskuntaryhmistä. Valiokuntakäsittelyn jälkeen tuloksien mukaisesti luodaan mietintö eduskunnan täysistuntoa varten. Mietintö voi olla lakiehdotusta kohtaan hyväksyvä sisällyttäen ja sisällyttämättä muutoksia tai se voi olla myös esitys lakiehdotuksen hylkäämistä kohtaan. (Wiberg, 2011, s. 581.) Valiokuntakäsittely voidaan ymmärtää merkityksellisenä, koska siellä tehdään viimeinen katsaus lain merkitykseen, erilaisiin intresseihin ja niiden yhteensovittamiseen lopullisen lainsäädännön kannalta. Lakiehdotuksen laajempi muokkaaminen edellyttää kuitenkin yksimielisyyttä valiokunnassa, minkä voidaan nähdä tarkoittavan kansantahdon toteuttamista. Jos valiokunta näkee lakiehdotuksen valmistelun tehdyn liian kapeasta näkökulmasta, siihen voidaan puuttua valiokunnassa. (Pekonen, 2011, s. 150–151, 171–181.)

Hallituksen esitys (HE 341/2014 vp) uudeksi varhaiskasvatuslaiksi herätti myös valtakunnallista kritiikkiä ja lausuntoja puolesta ja vastaan jo ennen valiokuntakäsittelyä. Valtakunnallisesti järjestöistä lähtien olivat ottaneet kantaa hallituksen esitykseen joko suoraan mediassa tai julkisilla asiakirjoilla. Opettajien Ammattijärjestön OAJ:n antamassa lausunnossa koettiin, että lainvalmistelusta lähtien lakiuudistus oli epäonnistunut, koska sitä oli muodostettu sosiaalihuollon viitekehysessä. Varhaiskasvatuksen määrittelyssä pitäisi selkeästi tehdä pesäeroa päivähoitoon ja määrittää se myös muutoin lain sisältämien sisältöjen puolesta varhaiskasvatuksen kannalta. (Opetusalan Ammattijärjestö OAJ, 2015.)

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry:n Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle antaman lausunnon mukaan olisi lakiehdotuksen perusteella tulossa osittaisuudistus. Lain tavoitteena oli vahvistaa varhaiskasvatuspedagogiikan asemaa varhaiskasvatuksessa, mikä ei kuitenkaan näy lakiehdotuksessa. (Opetusalan Ammattijärjestö OAJ, 2015.) MLL:n ja OAJ:n lausunnoista käy ilmi, että perhepäivähoidolla ei voi olla samankaltaiset pedagogiset tavoit-

teet kuin päiväkotien varhaiskasvatuksella (Mannerheimin lastensuojeluliitto ry, 2015). Sosiaalialan AMK-verkoston antamassa lausunnossa lakiehdotuksesta annettu lakiehdotus olisi suurelta osin onnistunut varhaiskasvatuksen määrittelyssä (Sosiaalialan AMK-verkosto, 2015).

Sivistysvaliokunta antoi päätöksensä 6.3.2015. Sivistysvaliokunnassa puollettiin lakiehdotusta tietyin muutoksin varhaiskasvatuksen määrittelyn ja sen sisältöjen osalta. Sivistysvaliokunnassa haluttiin korostaa lapsen kannalta uuden varhaiskasvatuslain merkitystä pedagogisesti ja sisällöllisesti laadukkaana varhaiskasvatuksen edistäväksi oikeudeksi. Varhaiskasvatuksen sisällöissä korostettiin educare – mallia, joka painottuu eri-ikäisillä eri tavoin, mutta sisältää enemmän kuin ainoastaan hoidolliset tavoitteet. Varhaiskasvatuksen tavoitteet tulisi ajantasaistaa vastaamaan tätä päivää yhteiskunnassa. Mietinnön perusteella toinen vaihe uuden varhaiskasvatuslain osalta koettiin tärkeämmäksi ja korjaavaksi tekijäksi ensimmäisen vaiheen puutteiden kannalta. Tämä koski varhaiskasvatuksen määrittelyä ja sisältöjä, jotta lakiuudistus toteutuisi uudistuksen tavoin ja vastaisi tämän päivän varhaiskasvatuksen tarpeita. (Sivistysvaliokunta, 2014.)

Sivistysvaliokunnan jälkeen ensimmäinen käsittely oli 9.3.2015 (Eduskunta, 2015b), jossa hyväksyttiin lakiehdotuksen sisällöt valiokuntakäsittelyn mukaisesti. Toinen käsittely oli 12.3.2015, joka keskeytettiin täysistunnossa (Eduskunta, 2015c) ja päätettiin puoltavasti täysistunnossa 13.3.2015 (Eduskunta, 2015d). Ensimmäisen vaihe oli käsitelty uuden varhaiskasvatuslain osalta ja tässä vaiheessa hyväksyttiin laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta, laki opetushallituksesta annetusta lain muuttamisesta ja laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta (Eduskunta, 2015d).

Ensimmäisessä vaiheessa hyväksytyt muutokset lakien osalta tarkoittavat sitä, että varhaiskasvatuksen asiantuntijavirasto on opetushallitus. Opetushallituksen tehtävänä on laatia varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tehtäväksi tuli puolestaan varhaiskasvatuksen arviointi. Hyväksytyt muutokset täydensivät entisestään hallinnonalan siirtoa 1.1.2013. (Sivistysvaliokunta, 2014.) Edellinen valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma oli tehty sosiaalishallinnon kontekstissa, joten seuraava tulee olemaan opetushallinnon kontekstissa.

Toisessa vaiheessa säädetään ensimmäistä vaihetta täydentävä hallituksen esitys uudeksi varhaiskasvatuslaiksi. Toisen vaiheen esitysluonnos (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2015b)

eteni lausuntokierrokselle 24.2.2015 ja oli lausuntokierroksella 7.4.2015 asti (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2015a).

Lausuntoyhteenveto liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi ja arvonlisäverolain 38§:n muuttamisesta (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2015b) ei ehtinyt osaksi tutkimusta eikä myöskään seuraavan vaiheen käsittelyä ja päätöksentekoa. Varhaiskasvatuslain toinen vaihe käsitellään vasta seuraavalla vaalikaudella, mistä ei ole vielä virallista tietoa. Toinen vaihe ei ole sidottuna seuraavan vaalikauden ohjelmaan, koska se koski ainoastaan nykyistä eduskunnan hallitusta. Seuraava hallitus ja sen laatima ohjelma on suuressa roolissa lain jatkokäsittelyn kannalta.

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA –ONGELMAT

Tutkimus on kriittinen diskurssianalyysi, jonka tarkoituksena on selvittää, kuinka varhaiskasvatuksesta ja sen uudelleen määrittelystä puhutaan hallinnonalan muutoksen jälkeisenä aikana varhaiskasvatustilanteen säätämisen yhteydessä. Varhaiskasvatus siirtyi 1.1.2013 alkaen sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen. Vaalikaudella 2011–2015 päätettiin toteuttaa uusi varhaiskasvatustilanteen laki kahdessa vaiheessa. Ensimmäinen vaihe hyväksyttiin maaliskuussa 2015 ja toisen vaiheen on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2015. Tutkimuksen aineistona on hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatustilanteen laiksi ja arvonsävelainin 38§:n muuttamisesta. Tutkimustehtävää on täsmennetty seuraavasti:

1. Minkälainen kuva muodostuu varhaiskasvatuksesta valitussa asiakirjatekstissä?

1.1. Mitä ja miten puhutaan varhaiskasvatuksesta?

1.2. Miten ja millaisena kuvataan varhaiskasvatusta sekä minkälaisia merkityksiä luodaan varhaiskasvatuksesta?

Tutkimuksessa pyritään muodostamaan tulkintoja ja tekemään näkyväksi yhden valitun dokumentin esittämää kuvaa varhaiskasvatuksesta ja sen määrittelystä sekä löytämään taustalta ideologioita ja vallankäyttöä.

4 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

Luvussa 4 esitetään ja tarkastellaan tarkemmin tutkimuksen metodologisia lähtökohtia. Luvun 4 alaluvuissa havainnollistetaan diskurssi, diskurssianalyttinen tutkimus ja kriittinen diskurssianalyysi sekä diskurssien osallisuus yhteiskunnallisessa ja poliittisessä päätöksenteossa vallankäytön välineenä.

4.1 Diskurssi ja diskurssianalyttinen tutkimus

Tutkimukseen valittua aineistoa voitaisiin analysoida monin eri tavoin, ja tutkijan tekemillä valinnoilla voidaan nähdä suuri vaikutus tutkimuksen toteuttamisen ja siitä saatujen tuloksien kannalta. Tutkimuksella pyrittiin tutkimustehtävän ja – ongelmien perusteella ymmärtämään varhaiskasvatusta ja sen määrittelyä dokumentissa. Tästä johtuen päädyttiin tekemään laadullista tutkimusta. Laadullisissa tutkimuksissa voidaan hyödyntää monenlaisia eri menetelmiä (Hirsjärvi ym., 1997, s. 221–230) ja tutkimuksen lähtökohtia ja tavoitteita parhaiten vastasi kriittinen diskurssianalyysi.

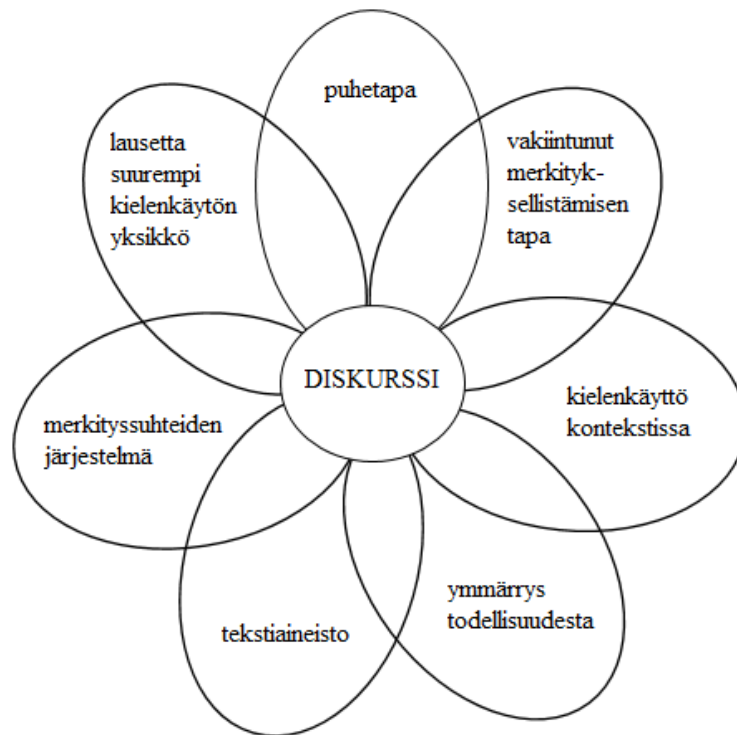
Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on Metsämuurosen (2008, s. 201–208) mukaan ”totuuden” etsiminen tutkittavasta ilmiöstä. Yleisesti laadullinen tutkimus ymmärretään vastakohtaksi määrälliselle eli kvantitatiiviselle tutkimukselle. Laadullinen tutkimus sisältää lukuisia erilaisia tulkinnallisia tutkimuskäytäntöjä ja sen määrittäminen tarkasti on haasteellista johtuen sen omien metodien, paradigman ja teorian puuttumisesta. Diskurssianalyttinen tutkimus on yksi laadullisen tutkimuksen menetelmistä (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1999, s. 9), ja se on luonteeltaan laadullista, mutta tyypiltään hermeneuttista (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 139–145). Metodina se jäsentää ja tekee tulkintoja kielellisestä tutkimusaineistosta. Diskurssianalyysi sopii hyvin sovellettavaksi kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. (Husa, 1999, s. 92.)

Jo yksittäisen käsitteen käyttö lainsäädäntöön oikeuttavassa asiakirjassa voi määritellä koko ilmiön ja sen, kuinka sitä toteutetaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Käytetystä kielestä ja semiotiikasta on mahdollista löytää havaittavissa olevat sosiaaliset rakenteet ja niiden väliset suhteet. Kieli ja sen käyttö on asioihin ja niiden tilaan vaikuttamista, mikä on merkityksellistä ja aina kontekstiin sidottua. Diskurssianalyttinen tutkimus tutkii, mitä kielellä tehdään

ja mitä merkityksiä kieli tuo vallankäytön välineenä. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 11–15.)

Diskurssi ja diskurssianalyysi voidaan määritellä hyvin eri tavoin ja se riippuu tutkijan näkökulmasta tieteen tekemistä kohtaan (Vaara & Laine, 2006, s. 158–159). Diskurssilla tarkoitetaan virallista tai epävirallista puhetta tai kirjoitettua tekstiä (Fairclough, 1995, s. 75; Potter & Wetherell, 1987, s. 7–8). Kulttuurilla on kautta aikain ollut suuri vaikutus diskurssin muotoutumiseen. Terminä diskurssi on lähtöisin latinan kielestä *discursus* eli puhe tai juttelu, joka on myöhemmin varioitunut englanninkieleen sanaksi *discourse*, ranskankieleen sanaksi *discours* ja saksankieleen sanaksi *diskussion*. Diskurssi käsitteen ymmärtämisen ja tulkintojen perusta on löydettävissä brittiläisestä-, ranskalaisesta- ja saksalaisesta diskurssianalyysistä, jotka pohjautuvat empiristisen, rationalistisen ja pragmaattisen tai kriittisen tieteenfilosofian näkökulmaan. Yhteistä käsityksille diskurssista on niiden ominaisuus vuorovaikutukseen kulttuurin kanssa. (Remes, 2006, s. 293–305.) Nämä traditiot ovat vaikuttaneet nykypäivän diskurssianalyysiin ja käsityksiin diskurssista.

1960–1970 -luvulla tieteen kehittymisen ja painopisteiden muuttumisten myötä alkuperäinen diskurssin merkitys sai laajemman teoreettisemman kehyksensä. Kielen rakenteen sijaan keskiöön nousi kielenkäyttö kontekstissaan. Kuvio 1 mukaillee Pietikäistä ja Mäntystä ja selkeyttää diskurssin käsitettä. Diskurssi voi tarkoittaa ja pitää sisällään hyvinkin erilaista informaatiota kunkin diskurssianalyytikon tulkinnoissa käsitteestä, joten sen käyttö ja soveltaminen kunkin tarkoituksiin riippuu diskurssianalyytikon tekemistä valinnoista kuviossa 1. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 22–27.)

Kuvio 1. Käsitteenä diskurssi (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 23).

Diskurssianalyysi voidaan ymmärtää laadullisena menetelmänä, mutta myös suhteellisen väljänä teoreettisena viitekehyksenä (Bergström & Boréus, 2012, s. 353–355; Jokinen, Juhila & Suoninen, 1993, s. 17). Teoreettinen viitekehys muodostuu Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993, s. 17–45) mukaan seuraavista tieteellisistä olettamuksista: kieli ja sen käyttö muodostavat sosiaalista todellisuutta, merkityssystemien välillä on valtataistelua, sosiaalinen vuorovaikutus on kontekstuaalista, sosiaalinen toimija kiinnittynyt merkityssystemeihin, kielen käyttäminen on seurauksien luomista. Jokinen, Juhila ja Suoninen (1993, s. 9–10) määrittelevät diskurssianalyysin seuraavasti:

”Diskurssianalyysi on kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä.”

Kieltä ja sen käyttöä voidaan tarkastella todellisuuden kuvana tai todellisuuden rakentamisena. Todellisuuden kuvana tarkasteleminen on realistisempaa kuin todellisuuden rakentaminen eli sosiaalis-konstruktivistinen näkökulma. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1993, s. 9-10.) Realismin mukaan tiede on totta, joka kuvaa todellisuutta ja ottaa huomioon myös sen, että ihminen ei pysty selittämään kaikkea aistillisesti. Tänä päivänä realismista käytetään nimikettä kriittinen realismi, jonka mukaan tiede ei välttämättä ole totta ja se pitää sisällään itseään korjaavan piirteen lähestyessään totuutta. (Raatikainen, 2004, s. 70–76.) Konstruktivistisen näkökulman mukaan todellisuus on suhteellista. Filosofisena tieteenä konstruktivismi on metodologialtaan hermeneuttista eli tulkinnallista ja sitä leimaa subjektiivisuus. (Metsämuuronen, 2008, s. 206.) Kasvatustiede on tieteenä konstruktivistista ja se kuvaa hyvin tieteen ja ihmisen toimintaa sosiaalisen todellisuuden rakentamisessa. Arvovaltaisten tekstien ja yleensäkin tiedon rakentamisessa ihmisellä on merkityksellisyytensä, koska niitä ei voi muuten olla olemassa. (Siljander, 2002, s. 202–203.)

Kielellinen käänne kuvaa hyvin konstruktivismiin vahvistumista tutkimuksellisesti, koska keskiöön otetaan muiden tutkimustapojen sijaan erityisesti kieli ja semioottiset merkkijärjestelmät, jotka ovat olennaisia sosiaalisen vuorovaikutuksen rakentumisen kannalta. Kielen käyttö tilanteessa kuin tilanteessa on sosiaalisen kanssakäymisen tulos, joka pitää sisällään Pietikäisen ja Mäntynen mukaan jänniteitä, käytänteitä, sääntöjä, ehtoja ja seurauksia. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 11.) Potterin ja Wetherellin (1987, s. 9) mukaan kieli on keskeisessä roolissa sosiaalisessa toiminnassa. Kieli ei ole ainoastaan kommunikoinnin väline vaan se voidaan ymmärtää osana laajempaa sosiaalisen todellisuuden prosessia. Parkerin (2002, s. 153) mukaan diskurssit ovat yhteydessä historialliseen kontekstiinsa ja diskurssit esitetään teksteissä sen mukaisesti.

Ranskalaista filosofia Paul Ricœurin mukaillen teksteissä ei kieli puhu vaan ihmiset puhuvat. Kieli on merkityksellistä, koska kielen käytölle on aina olemassa jokin tarkoitus. Diskurssi-analyysi on selittämiseen, ymmärtämiseen ja käsitteellistämiseen liittyvää tulkintaa. (Ricœur, 2000, s. 39, 48–49, 115–119.) Todellisuus pohjautuu ihmisen argumentteihin ja ihminen osallistuu muokkaamaan todellisuutta. Ihminen on ainutlaatuinen fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja henkinen kokonaisuus, johon ideologista vaikuttamista on tapahtunut yhteiskunnan ja muun historiallisen ja kulttuurisen kontekstin yhteydessä. Sen seurauksena käytetty kieli sosiaalisessa vuorovaikutuksessa vaikuttaa todellisuuteen. (Suoninen, 1999, s. 20–35.)

Teksteillä pyritään saamaan vakuutettua ihminen ja sitoutumaan esitettyihin asioihin. Teksteistä ei tulkita asian olemusta sellaisenaan vaan sen argumentointia. Tärkeää on tarkastella sitä, mitä argumenteilla tehdään teksteissä, joissa ne tuotetaan. Argumentointi on asemoitumista, joka tapahtuu osana kontekstia. (Jokinen, 1999, s. 126–130.) Diskurssianalyttisen tutkimuksen tarkastelun kohteeksi valituista kuvauksista käytetään nimitystä selonteot (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 20–21). Diskurssianalyttisen tutkimuksen ydin voidaan kuvata kolmiona Jokisen ja Juhilan (1999, s. 54–55) mukaan ja kolmion kärkinä ovat merkitykset, kulttuurisuus ja kommunikatiivisuus, jotka ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa. Diskurssitutkimus on siis kiinnostunut kielenkäytön merkityksistä, jotka ovat kulttuuriin sidottuja ja muodostuvat sosiaalisessa kanssa käymisessä.

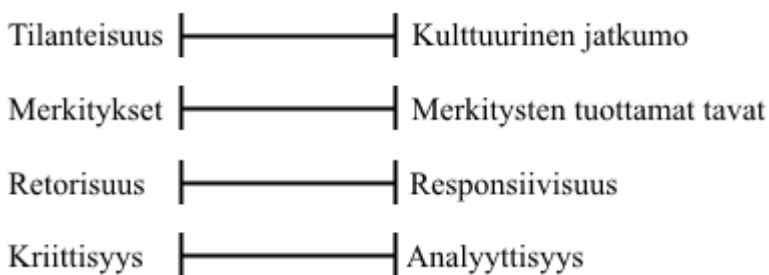
Diskurssianalyttisen tutkimuksen avulla on mahdollista kuvata ilmiötä laadullisesti ja tuoda esille syy-seuraussuhteita ja ilmentää ilmiön prosessia sosiaalisessa ja historiallisessa kontekstissa. Diskurssianalyysin pyrkimyksenä on ymmärtää kieltä ja sen käyttöä sosiaalisena toimintana sekä kielellistä toimintaa asenteiden, ideologioiden, kokemusten, mielikuvien, normien, odotusten ja tuntemuksien ohella. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 170.) Kieli on läsnä tänä päivänä kaikkialla yhteiskunnassamme ja se on väline arvovaltaisissa teksteissä ja politiikassa. Kriittinen suhtautuminen kieleen ja sen käyttöön on perusteltua, koska kieli koetaan hyödylliseksi keinoksi vaikuttamisessa ja se voi olla sitä myöten ohjattua, manipuloitua ja kontrolloitua. (Hiidenmaa, 2000, s. 170; Pietikäinen, 2000, s. 191.)

4.2 Kriittinen diskurssianalyysi

Diskurssianalyysia voidaan toteuttaa monin eri tavoin ja eri tieteen näkökulmista (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1993, s. 10–11). Kaksi olennaisinta tutkimussuuntausta tämän tutkimuksen tekemisen kannalta ovat brittiläinen diskurssianalyysi ja ranskalainen ”kriittinen” diskurssianalyysi. Brittiläinen tutkimusperinne keskittyy mikrotason tutkimiseen ja kriittinen diskurssianalyysi makrotason tutkintaan. Brittiläisen tutkimusperinne tarkastelee, miten kieli ja sen käyttö vaikuttaa toimintaan konkreettisissa tilanteissa. Kriittisen tutkimusperinteen kehitykseen vaikuttaneen Michel Foucault’n arkeologisen tutkimusotteen mukaan keskitytään erityisesti tarkastelemaan tiedon muodostumisen rakentumista ja rakennetta. Kriittinen diskurssianalyysi poikkeaa lähestymistavassaan brittiläisestä, koska se on enemmän kriittisempää realismia kuin sosiaalis-konstruktivismia. Kriittisessä analyysissä korostetaan tulkinnallisuutta ja tutkimuksen tavoitteena on tutkimuksen laajempi merkityksellisyys, kun

brittiläisessä lähestymistavassa keskitytään ymmärryksen lisäämiseen tutkimuksella. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 1997, s. 225–226; Remes, 2006, s. 293–294, 296, 315, 343–357.)

Jokisen ja Juhilan mukaan diskurssianalyysin sisäisiä metodeja on mahdollista havainnoida neljän ulottuvuusparin kautta mukaillen Jokista ja Juhilaa kuviossa 2. Molemmat janan päät ovat läsnä diskurssitutkimuksessa, mutta voivat olla painopisteinä eri tavoin toisissa päissä riippuen lähestymistavasta. Lähestymistavan valintaan vaikuttaa ensisijaisesti se, mikä nähdään tutkimuksen kannalta merkityksellisenä ja kenelle tutkimusta osoitetaan. Analyyttinen ote poikkeaa aineistolähteisyydessään kriittisestä analyysistä. Kriittinen analyysi tekee enemmän tulkintoja analyysin aikana ideologioista, valtataisteluista ja vallan käyttämisestä. Kriittisyys ja analyttisyys eivät kuitenkaan poissulje toisiaan vaan niiden molempien piirteitä on mahdollista hyödyntää osana diskurssitutkimusta (Jokinen & Juhila, 1999, s. 54–66, 85–94.)

Kuvio 2 Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta (Jokinen & Juhila, 1999, s. 55).

Kriittinen diskurssianalyysi on tekstin ja puheen diskurssianalyttistä tutkimusta sosiaalisessa ja poliittisessä kontekstissa (Van Dijk, 2001, s. 352). Fairclough'n mukaan kriittinen diskurssianalyysi tutkii kieltä yhteiskunnan luomana ja yhteiskunnan vaikuttajana sekä tarkastelee näiden välisiä jännitteitä. Yhteiskunta vaikuttaa kieleen ja päinvastoin myös kieli vaikuttaa yhteiskuntaan muodostaen sosiaalisia identiteettejä ja -suhteita sekä tieto- ja uskojärjestelmiä. (Fairclough, 1992, s. 25–30; Fairclough, 1997, s. 74–76.) Kriittisen diskurssianalyysin mukaan diskurssilla tarkoitetaan kielen käyttämistä sosiaalisessa toiminnassa ja siitä voidaan käyttää myös monikkomuotoa diskurssit, jolla tarkoitetaan kieliyhteisön merkityksen tunnustamista (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 22–27). Kriittisen diskurssianalyysin lähtökohdaksi voidaan olettaa valta- ja alistussuhteiden olemassaolo (Vaara

& Laine, 2006, s. 158–159). Kriittinen diskurssianalyysi tutkii vallan, ideologian ja diskurssin yhteen kietoutuneisuutta (Pietikäinen, 2000, s. 192–193).

Kriittisen diskurssianalyysin perusta on kielitieteellisestä ja yhteiskuntatieteellisestä diskurssitutkimuksessa. Tarkasti analysoitu tieto ilmiöiden diskursiivisesta puolesta kertoo kielitieteellisyyden vaikutuksesta, ja yhteiskuntatieteellisestä vaikutuksesta kertoo kielen ilmiöiden laajempien kontekstien merkitys osana analyysia. Kriittinen diskurssianalyysi tutkii kielenkäyttöä kontekstissaan soveltaen kieliteorioita ja lingvistisiä analyysitapoja. Käytetyllä kielellä nähdään sosiaalinen merkitys ja vaikutus teksteissä niiden kohteena olevista ilmiöistä. Kielitieteellisyyden ja yhteiskuntatieteellisyyden lisäksi kriittistä diskurssianalyysia kuvastaa erityisesti kriittinen näkökulma. Diskurssianalyysi tapahtuu tarkastelemalla sosiaalisia rakenteita ja käytänteitä yhteiskunnallisten näkökulmien ohessa. (Pietikäinen, 2000, s. 192–193.)

Fairclough'n kolmiulotteisen kriittisen diskurssikäsitteen mukaan ensimmäinen ulottuvuus on tekstin taso eli diskurssissa esiintyy kieli. Toinen ulottuvuus on tekstin tuottamisen ja tulkinnan taso eli diskurssikäytännön ulottuvuus. Kolmas ulottuvuus on sosiokulttuurisen käytännön ulottuvuus eli sosiaalisen käytännön taso. Ulottuvuudet ovat vuorovaikutteisessa suhteessa toisiinsa. Diskurssikäytäntö toimii välittäjänä tekstin ja sosiokulttuurisen ulottuvuuden välillä. Sosiokulttuurinen ulottuvuus toimii diskurssikäytänteiden muokkaajana ja vaikuttaa siten tekstin ominaisuuksiin. Kuvio 3 kertoo Fairclough'n tekemistä tulkinnoista kriittisen diskurssianalyysin viitekehyksen kolmiulotteisuudesta. (Fairclough, 1992, s. 4, 62–63, 72–73; Fairclough, 1995, s. 2, 96–102; Fairclough, 1997, s. 76–79, 81–82; Fairclough, 2010, s. 132–133.)

Kuvio 3. Kriittisen diskurssianalyysin viitekehys (Fairclough, 1997, s. 82).

Fairclough tarkoittaa tekstillä kirjallisesti tai puheella tuotettua kieltä. Diskurssikäytännöllä tarkoitetaan tekstin tuottamisen ja tekstin hyödyntämisen prosessia. Sosiokulttuurisella käytännöllä tarkoitetaan tekstin olemista sosiaalisessa ja kulttuurisessa kontekstissa. Kriittinen diskurssianalyysi on Fairclough'n mukaan tekstin tasolla lingvististä analyysia eli tekstin ja sen kielellisten ominaisuuksien tutkimista. Diskurssikäytäntöjen tasolla tulkinnallisempaa intertekstuaalista analyysia eli tekstien tuotannon ja kulutuksen tutkimista ja sosiokulttuurisella tasolla kriittistä eri tasojen tulkintaa, koska teksti ja diskurssikäytännöt ovat yhteydessä laajempaan kontekstiin. (Fairclough, 1997, s. 78–86, 265–286.)

Kriittinen diskurssianalyysi tuo esille näkymättömissä olevat jännitteet ja valtasuhteet (Sulkunen, 1998, s. 161–163) ja luo mahdollisuuksia uusille diskursseille. Tämä edellyttää kriittistä otetta itsestäänselvyyksistä yhteiskunnallisessa keskustelussa, koska diskurssit ovat merkityksellisiä ja kontekstisidonnaisia. Niiden kriittinen analyysi edellyttää ymmärtämistä, että diskurssit ovat osa laajempaa kokonaisuutta historiallisesti, kulttuurisesti, sosiaalisesti ja institutionaalisesti. (Vaara & Laine, 2006, s. 160–161.) Välttämättä yksi sana ei merkitse mitään, mutta jos se on liitettyä erityisesti tiettyyn kontekstiin, niin se on voi olla jo merkityksellistä. Pietikäisen ja Mäntysen (2009, s. 28–37) mukaan konteksti on monikerroksinen käsite, joka voidaan määritellä seuraavasti:

”Kontekstilla tarkoitetaan kaikkia niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat merkityksen muodostumiseen sekä mahdollistavat ja rajaavat sen käyttämistä ja tulkitsemista.”

Kontekstit voivat näkyä teksteissä eri tavoin ja niitä voidaan analysoida mikro- ja makrotasolla, jotka voivat olla sisäkkäin ja yhteenkietoutuneina ilman selkeitä rajoja. Välitason kontekstista käytetään käsitettä diskursiiviset käytänteet. Kielelliset toimijuudet kertovat mikro-tason tilannekontekstista ja sillä tarkoitetaan kielenkäytön välitöntä ja sosiaalista tilannetta. Tilannekontekstin analysointi kertoo tilannekontekstin toimijuuksien taustalla olevista identiteeteistä sosiokulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa makrotason kontekstista. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 28–37.) Kriittisessä analyysissä kontekstin ohella tulee ottaa huomioon intertekstuaalisuus ja interdiskursiivisuus. Intertekstuaalisuuden mukaan tekstien ymmärtäminen edellyttää tekstin vertaamista toiseen tekstiin ja interdiskursiivisuudella tarkoitetaan sitä, että merkitysjärjestelmät ovat saaneet vaikutteita muista diskursseista. Reflektiivisyys on aina osa kriittistä diskurssianalyysia ja analyysi on analyytikon kriittistä tulkintaa. (Vaara & Laine, 2006, s. 160–161.)

4.3 Diskurssit vallankäytön välineenä

Jo muinoin Aristoteles jakoi vallankäytön keinot eetokseen, paatokseen ja logokseen. Eetoksella tarkoitetaan sitä, miten kirjoittaja tekee itsensä uskottavaksi. Paatos tarkoittaa keinoja, joilla lukijan huomio saadaan kiinnitettyä tekstiin ja logoksella tarkoitetaan abstraktia keinoja, jolla tekstissä olevat asiat ovat loogisessa etenemisjärjestyksessä asioiden perustelemisen kannalta. (Summa, 1995, s. 74–75.) Diskursseja voidaan hyödyntää vallankäytön välineenä ja niitä käytetään joko suorasti tai epäsuorasti teksteissä (Fowler, 1985, s. 61–65). Kriittinen diskurssianalyysi tarkastelee valtaa sosiaalisissa käytännöissä olevana ja tuotettava ilmiönä. Valtasuhteet näkyvät arvovaltaisissa teksteissä, kun tiedosta tehdään totuutta poliittisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa. (Fairlough, 1992, s. 12–13, 35–36; Jokinen & Juhila, 1993, s. 75.)

Kieli ei ole pelkästään kommunikoinnin väline vaan se on tänä päivänä yhä enemmän välineenä vallankäyttöä, jonka keinoilla voidaan vaikuttaa ihmisten mielipiteisiin ja kulloinkin ha-

lutun ilmiön toteuttamiseen. Kielen muuntamisella voidaan saada aikaan erilaisia merkityksiä ja esittää todellisuutta. Representaatio todellisuudesta on kontekstisidonnaista merkitysten tuottamista kielen ja muiden merkitysjärjestelmien avulla. Kukin vallankäyttäjät on omanlainen vallankäytön kannalta ja kukin ihminen pitää sisällään erilaisia kielellisiä ja semioottisia resursseja. Tästä johtuen kieltä voidaan käyttää monin eri tavoin ja merkitys syntyy sosiaalisessa toiminnassa sanan ja kontekstin ja tulkinnan yhteisvaikutuksesta. Yksi sanavalinta voi vaikuttaa tekstissä mikrotasolta makrotason kontekstiin, mutta diskurssi ei kuitenkaan tiivisty yhteen sanaan vaan yksi sana voi herättää diskurssin. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 11, 37, 53–57, 66–68.)

Arvovaltaisista teksteistä on mahdollista löytää yhteiskunnallisia jännitteitä ja valtataistelua (Eskola & Suoranta, 2003, s. 193–201). Yhteiskunnalliset jännitteet muodostuvat kielenkäytön rajoittavista rakenteista ja niiden sosiaalisista vaikutuksista. Tarkastelun kohteena yhteiskunnallisten jännitteiden osalta ovat diskurssin valta ja vallan ilmeneminen diskurssissa. (Pietikäinen, 2000, s. 200–201.) Kielen käyttäminen saa aikaan funktioita eli kielellä on seurauksia tuottava luonne ja nämä funktiot voivat pitää sisällään ideologioita (Suoninen, 1993, s. 48–49). Ideologioilla tarkoitetaan näkemyksiä ja uskomuksia maailmasta ja niistä muodostuvaa aatejärjestelmää, joka voi ohjata ihmisten toimintatapoja. Diskurssit muodostavat ideologioita ja luovat siten rajallisen ja valikoidun kuvan maailmasta. Diskurssit muodostavat ideologioitten ohella identiteettejä eli käsityksiä itsestä, toisista ja ihmisten välisistä suhteista. Identiteetti rakentuu kielen ja muiden semioottisten resurssien käytössä. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 59, 63–65.)

Kieli esittää ideologioita ja identiteettejä, jotka ovat merkityksellisiä instituutioiden luomisen ja ylläpitämisen kannalta. Instituutioilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että jotain ajattelu- tai toimintamallia oikeutetaan toisen tai toisten edelle tekstissä. Vallankäyttäjällä on suuri merkitys instituutioiden oikeuttamisen kannalta, koska kullakin vallankäyttäjällä on oma asemansa tekstien luomisen prosessissa. (Pynnönen, 2013, s. 22.) Diskurssien avulla on mahdollista yhdistää haluttu ilmiö luonnolliseksi osaksi toimintaa (Vaara & Laine, 2006, s. 158–159.)

Diskursseja voidaan käyttää arvovaltaisissa teksteissä vaikuttamisen välineenä ja käytetyt diskurssit paljastavat vallankäyttöä. Kriittisen diskurssianalyysin avulla on mahdollista tulkita arvovaltaisia tekstejä. Esimerkiksi tavallinen sana toveri voi tarkoittaa ystävää tai ka-

veria, mutta myös voi pitää sisällään poliittisen sanoman viittauksesta kommunismiin. Tietyn sanan käyttö tietyssä osiossa tekstiä voi olla merkityksellistä laajemmin kokonaisuuden kannalta tulkittaessa sitä kriittisesti, jos se on merkityksellistä lausetta suuremmissa rakenteissa.

Vallankäytön analysoinnissa tulee kiinnittää huomiota diskurssien välisiin ja sisäisiin valtasuhteisiin, diskurssien hegemoniaan ja niiden ideologisiin seuraamuksiin sekä muutoksien mahdollisuuksiin. Ensimmäiseksi tulee tarkastella diskurssien välisiä valtasuhteita, joista etsitään merkityssysteemejä ja niiden välisiä yhtäläisyyksiä. Toiseksi tarkastellaan diskurssien sisäisiä valtasuhteita, joista tutkitaan syvällisemmin sitä, mitä diskurssissa puhutaan ja kuka valtaa käyttää sekä miten valtaa jaetaan tai yleensäkin oikeutetaan tekstissä. Diskurssien välinen ja sisäinen valtataistelu tuo näkyville diskurssien valtasuhteet ja minkälainen totuus nähdään oikeutettuna. (Jokinen & Juhila, 1993, s. 75–89.)

Kolmanneksi vallankäytön analysoinnissa kiinnitetään huomiota diskurssin hegemoniaan. Tällöin tutkitaan, onko asioiden välillä jännitteitä tai ristiriitoja sekä missä määrin asioissa vedotaan enemmistön etuun ja millä tavoin niitä tuetaan eri osilla tekstiä. Neljäntenä tarkastellaan diskurssin ideologisten seuraamuksia ja tutkitaan sitä, vaikuttaako teksti yhteiskuntaan ja löytyykö taustalta poliittisia tai moraalisia pyrkimyksiä. Viidentenä analysoinnissa tarkastellaan diskurssien mahdollisuuksia muutokseen. Diskurssien analysointi ymmärretään sosiaalisissa käytännöissä uusiutuvina ja muuntuvina merkityssysteeminä. Vallankäytön tarkasteleminen ei ole yksiselitteistä, koska jo diskurssianalyttikko osallistuu vallankäyttöön ja luo samalla tutkiessaan uutta tietoa. Kriittisellä diskurssianalyttikolla on suuri rooli vallan ja vallankäytön tulkitsemisessa teksteistä. (Jokinen & Juhila, 1993, s. 75, 89–107.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Luvussa 5 esitetään ja kuvataan tutkimustehtävän ja -ongelmien kannalta olennainen aineisto. Lisäksi havainnollistetaan tarkemmin tutkijan tekemiä päätöksiä metodologiaan perustuen tutkimusaineiston analysoinnista ja omasta otteesta kriittisenä diskurssianalyytikkona. Luvussa 5 käydään lävitse johdonmukaisen perusteellisesti aineistonkeruun ja tutkimusaineiston analyysin eri vaiheet, jotta tutkimus olisi mahdollista toteuttaa toistamiseen tieteellisen tiedon ominaisuuksien periaatteiden mukaisesti.

5.1 Dokumentti tutkimusaineistona ja sen rajaaminen tutkimusta varten

Tutkimustehtävän- ja ongelmien perusteella laadullinen tutkimus toteutettiin kriittisenä diskurssianalyysinä. Analyysitapaa koskien tutkimusaineiston ei tarvitse olla määrällisesti kovinkaan suuri, koska vähäisestäkin määrästä on mahdollista tehdä laadullisesti merkittäviä tutkimuksellisia tuloksia. (Hirsjärvi ym., 1997, s. 224–226.) Aineistot voivat olla kirjoitettua tai puhuttua tekstiä ja usein diskurssianalyyseissä etusijalle nousevatkin valmiit aineistot, kuten dokumentit (Eskola & Suoranta, 2013, s. 193–201). Dokumentit ovat siis painettua ja kirjallista aineistoa (Kananen, 2008, s. 81).

Tutkimukselle asetettujen tavoitteiden ja diskurssianalyysin luonteen aineiston laajuutta kohtaan tutkimukseen sisällytettävä aineisto oli rajattu ainoastaan yhteen dokumenttiin. Tutkimuksen aineistona oli luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi ja arvonlisäverolain 38 §:n muuttamisesta (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2015b). Kyseessä on arvovaltainen valtakunnallista oikeutusta lainsäädännöllisesti hakeva asiakirja, joka valmisteltiin Opetus- ja kulttuuriministeriön virkatyönä.

Tutkimusaineiston kerääminen aloitettiin helmikuussa 2015 ja päätettiin maaliskuussa 2015. Tutkimukseen valittava aineisto rajoitettiin koskemaan vuodesta 2013 vuoteen 2015 ilmestyneisiin arvovaltaisiin dokumentteihin tutkimustehtävään ja –ongelmiin liittyvän rajauksen perusteella. Aineistonkeruussa hyödynnettiin opetus- ja kulttuuriministeriön ja eduskunnan kirjaston verkkosivuja. Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilta materiaali löytyi loogisessa järjestyksessä varhaiskasvatuksen lain säätämisen kannalta kronologisessa järjestyksessä. Eduskunnan verkkosivuilla tehtiin hakua sanalla varhaiskasvatus. Aineiston määrä oli

suhteellisen suuri vuosien 2013–2015 aikana, ja piti sisällään raportteja ja työryhmämuistioita ennen eduskuntakäsittelyä ja eduskuntakäsittelyn aikana, kuten kirjallisia ja suullisia kysymyksiä, lausuntoja, mietintöjä sekä lakiehdotuksia. Tämän jälkeen suoritettiin aineiston valinnassa rajaaminen niihin dokumentteihin, jotka palvelevat parhaiten tutkimusta ja sen tuloksia ajankohtaisuuden ja merkittävyyden kannalta uuden varhaiskasvatuslain säätämiseen liittyen.

Tässä vaiheessa tutkimusaineistona olisi ollut varhaiskasvatuslain säätämistä koskeva työryhmän raportti (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014a), lausuntoyhteenveto (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014c), eduskunnan täysistunto (Eduskunta, 2015a) ja kaksi eri lakiesitystä liittyen ensimmäiseen (HE 341/2014 vp) ja toiseen vaiheeseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2015b) lain säätämisessä. Tutkimukseen valittavan aineiston lopulliseen valintaan vaikutti konsultoinnit KT, TM, yliopistonlehtorin Markku Salakan ja KT, Lto, yliopistonlehtorin Aila Tiilikan kanssa Oulun yliopistolla helmi- ja maaliskuussa 2015. Tutkimusaineiston osalta päädyttiin yhteen lakiesitykseen diskurssianalyysin aineiston riittävyyden ja pro gradu – tutkielman laajuuden vuoksi.

Tutkimukseen valittu lakiesitys perustui Opetus- ja kulttuuriministeriön valtuuttaman työryhmän raporttiin päivähoitoa koskevan lain uudistamista (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014a) ja sille annettuihin lausuntoihin (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014c). Esitysluonnos oli suhteellisen samankaltainen kuin ensimmäisen vaiheen toteutuksessa olennaisen asiakirjan hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 341/2014 vp), joka hyväksyttiin täysistunnossa 12.3.2015. Tutkimusaineistoksi valittu esitysluonnos koskee toista vaihetta varhaiskasvatuslain säätämisen osalta ja se oli lausuntokierroksella 24.2.–7.4.2015 välisenä aikana (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014c, s. 5).

Hallituksen esitysluonnos (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2015b) on 124 sivuinen lakiteksti ja se on julkisesti saatavilla internetistä pdf. muodossa suomen- ja ruotsinkielellä. Lakiteksti oli viimeisin ajankohtainen merkittävä asiakirja varhaiskasvatuksen määrittelyn osalta vaalikauden 2011–2015 välisenä aikana keväällä 2015 (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2015a) ja tämän esityksen pohjalta todennäköisesti tullaan ehdottamaan annettavaksi uusi varhaiskasvatuslaki. Tästä johtuen kyseinen arvovaltainen lakiteksti valittiin osaksi tutkimusta.

Tutkimuksen ja sen tuloksien kannalta koko arvovaltainen dokumentti on analysoinnin kohteena, mutta erityisesti tarkastelun keskiöön ja kohteeksi primääriaineistoksi luokiteltavaksi

otettiin yksityiskohtaiset perustelut, johon sisältyy lakiehdotukset koskien varhaiskasvatustalakeia. Lakiehdotus oli ajankohtainen ja 21 sivuisena laajuudeltaan sopiva aineistoksi. Muu dokumentin aineisto oli sekundääriaineistoa tutkimuksessa, mutta sekundääriaineistoksi luokittelu ei vähentänyt lainkaan niiden merkitystä ja osuutta aineiston analyysissä ja tuloksien muodostamisen kannalta. Sekundääriaineisto oli tutkimuskohteen kannalta merkittävässä asemassa, koska se toimi pohjana pykälämuotoisen lakiehdotuksen taustalla.

5.2 Aineiston analysointi ja tutkijan positio

Aineiston analysoinnissa tutkijalla nähdään erityinen suhde arvovaltaisiin dokumentteihin. Tekstejä tarkastellessa tutkijan huomio yleensä kiinnittyy siihen, kuka käyttää puheenvuoroa tekstissä, miten esitetyt asiat perustellaan, kenen näkökulmasta, minkälainen suhde kertojalla on kerronnassa ja miten kertoja pyrkii vaikuttamaan tekstin avulla. (Metsämuuronen, 2008, s. 227.) Arvovaltaisten tekstien ymmärtäminen ja niiden syvällisempi tarkasteleminen tulkinnan kannalta vaatii poliittista ja yhteiskunnallista lukutaitoa, koska teksteissä merkitykset voivat esiintyä monin eri tavoin. (Palonen, 1988, s. 23, 93). Tekstit voidaan ymmärtää ihmisen toiminnaksi, joten ne ovat merkityksellisiä ja ihmisen toiminnan ymmärtäminen on tekstien tulkintaa. Merkityksellisten lakitekstien ymmärtämisen ja tulkinnan perusta voidaan nähdä hermeneuttisessa tieteenfilosofiassa. (Raatikainen, 2004, s. 88–89.) Kasvatustieteellisen koulutuksen omaava tulkitsee eri tavoin lakitekstiä kuin lainoppinut henkilö.

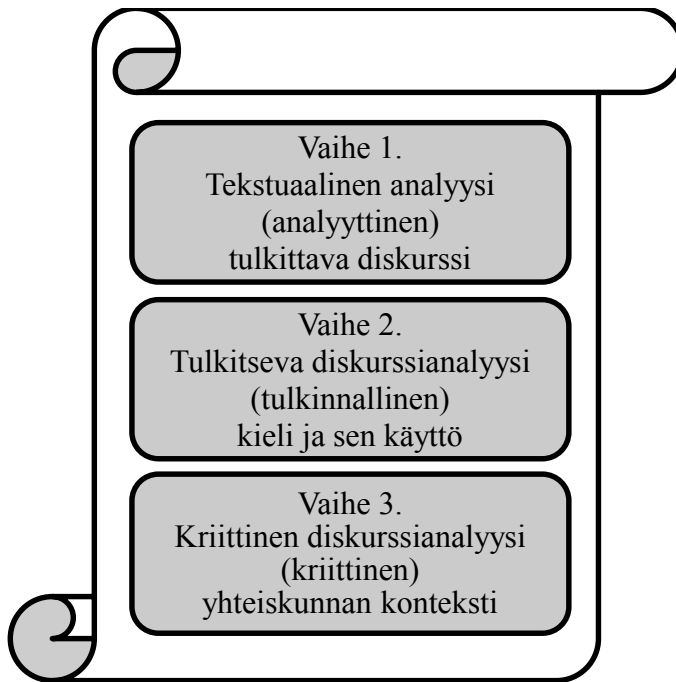
Diskurssitutkimuksessa ja sitä koskevassa aineiston analyysissä tutkijan positiolla on merkitystä. Tutkijapositiona Juhilan (1999, s. 201–219) mukaan ovat analyytikko, tulkitsija ja asianajaja. Analyytikkona tutkija on mahdollisimman objektiivinen aineistoa kohtaan, tulkitsijana tutkijalla on useita vaihtoehtoja aineiston käsittelyn kanssa ja asianajajana analysoidaan aineistoa muutos tavoitteena. Tutkimuksessa käytetään tutkijapositiona nimitystä kriitikko.

Aineiston analyysia voidaan ymmärtää osittain jo tapahtuneen ennen varsinaista aineistoon kohdistettua kriittistä diskurssianalyysia, koska tutkimuksen aineistonkeruussa tehtiin valintoja ja päädyttiin yhteen dokumenttiin. Lakitekstiin oli tehty katsaus kertaalleen lukemalla se, ja tässä vaiheessa oli kiinnitetty erityisesti huomiota siihen, minkälainen teksti oli kyseessä ja palvelisiko se tutkimuksen tarkoitusta, sekä millä tavoin ja missä määrin aineistoa tulitaisiin analysoidaan ottaen huomioon tutkimustehtävä ja – ongelmat. Tämän aineistoon

valintaan pohjautuvan analyysin pohjalta oli luontevaa siirtyä varsinaiseen analyysin tutkimuksen tuloksien muodostamiseksi.

Kriittisen diskurssianalyysin toteuttamisessa hyödynnettiin perinteisen eriväristen kynien ohella lakitekstin analysoinnissa tietokonepohjaista australialaista QSR International – yrityksen ohjelmaa NVivoa, joka julkaistiin vuonna 1999. Laadullisen tutkimuksen tekemisessä NVivo oli hyvä ja soveltuva analyysiohjelmisto. Ohjelmistoon oli mahdollista tuoda sähköisessä muodossa oleva tekstitiedosto, jota voi käsitellä eri tavoin ohjelmiston luomassa ympäristössä. Aineistoon on mahdollista kohdistaa halutun sanan hakua ja tekstistä tärkeiksi kokemien sanojen tai lauseiden koodaamista kategorioiksi eli noodeiksi. (Luomanen & Räsänen, 2002, s. 10, 18, 20–22, 41.) NVivo oli ilmainen ohjelmisto lisenssin turvin keväällä 2015 Oulun yliopiston opiskelijoille ja se vaikutti merkittävästi sen hyödyntämiseen tukena analyysissa. NVivon ohella käytössä oli tietokonepohjainen Microsoftin Word – tekstinkäsittelyohjelma.

Tässä tutkimuksessa tutkitaan kriittisen diskurssianalyysin kolmivaiheisen prosessin mukaisesti varhaiskasvatusta ja sen määrittelyä tekstin, diskurssikäytänteiden ja sosiaalisten ilmiöiden välillä. Analyysiprosessin aikana kriittinen diskurssianalyttikko muodostaa analyysin tuloksiin ja taustateorioihin perustuen oman tulkintansa siitä, kuinka diskurssit ja diskurssien eri tasot liittyvät toisiinsa ja tutkittavaan ilmiöön eli varhaiskasvatukseen. Tämä muodostettu tulkinta voidaan ymmärtää yhtenä analyysin päätuloksista. (Pietikäinen, 2000, s. 208–209.) Kriittisen diskurssianalyysin prosessi on esitetty Fairclough’ta ja Pynnöstä mukaillen kuviossa 4. Taustalla on Fairclough’n tekemät tulkinnat kriittisen diskurssianalyysin viitekehyyksen kolmiulotteisuudesta ja Pynnösen diskurssianalyysin eteneminen kolmivaiheisena prosessina. (Fairclough, 1992, s. 4, 62–63, 72–73; Fairclough, 1995, s. 2, 96–102; Fairclough, 1997, s. 76–79, 81–82; Fairclough, 2010, s. 132–133; Pynnönen, 2013, s. 23–34.)

Kuvio 4. Kriittinen diskurssianalyysi - kolmivaiheinen prosessi

Diskurssianalyysin ensimmäinen vaihe on lingvististä eli sanaston ja semantiikan analyysia, virkkeiden ja yksikköjen kieliopillinen analyysia, äänteiden ja kirjoitusjärjestelmien analyysia sekä virkkeiden yhdistämistä toisiinsa ja tekstin kokonaisrakenteeseen (Fairclough, 1997, s. 78–79). Ensimmäistä vaihetta kuvastaa hyvin tutkimusotteena analyttisyys, jossa kontekstin merkitys nähdään suhteellisen pienenä. Ensimmäisen vaiheen analyysissa keskitytään siihen, mitä ja miten ilmiöstä puhutaan. (Pynnönen, 2013, s. 25–27, 32.) Tekstin lingvististä analyysia sovelletaan osaksi intertekstuaalista ja interdiskursiivista analyysia. (Fairclough, 1992, s. 73–78.)

Kielellistä analyysia tehdessään tutkija joutuu tekemään valintoja liittyen formalistiseen ja funktionaaliseen lähestymistapaan osana ensimmäistä vaihetta, koska kielen luonne ja kielen kuvaus nähdään toisistaan liian eroavina mahdollistajana molempien läsnäolon tutkimuksessa. Formalistinen lähestymistapa tarkastelee aineistoa kielen rakentumisen näkökulmasta, kun taas funktionaalinen tarkastelee, miten kieli toimii sosiaalisen vuorovaikutuksen välineenä. Diskurssit voidaan nähdä itsenäisinä merkityskokonaisuuksia. Analyysissa nähdään kielen muodostuvan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja olevan sidoksissa laajempaan kontekstiin. (Luukka, 2000, s. 133–157.)

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa oli analyttinen ote ja tavoitteena oli objektiivisuus tutkimusaineistoa kohtaan. Tutkimuksessa tarkasteltiin kieltä lähtökohtaisesti formalistisesta näkökulmasta, koska lingvistinen analyysi oli tutkimuksessa kielen käytön ja rakenteiden tulkitsemista universaalien totuuksien paljastamiseksi. Tutkimuksessa oli läsnä myös funktionaalinen, koska tutkimus oli aineistolähtöistä tutkimusta kiinnitettäessä huomiota kielen käyttöön, joka on merkityksellistä.

Aluksi luettiin perehtyen läpi kertaalleen uudelleen tutkimuksen kohteena oleva aineisto. Sen jälkeen etsittiin varhaiskasvatus nimikkeen sisältämiä ilmauksia NVivo -ohjelmaa käyttäen hakusanoilla varhaiska* ja var-*, koska nimikkeestä käytettiin eri taivutuksia ja englanninkielinen ohjelma ei reagoi teksteissä niihin sanoihin kappaleissa, jotka päättyvät tavuviivaan yhdellä rivillä ja jatkuvat seuraavalla rivillä. Nimikkeestä varhaiskasvatus löytyi ilmauksia koko lakitekstistä yhteensä 1033. Tämän jälkeen etsittiin tekstistä kyseisiä ilmauksia vastaavat lauseet ja ne kerättiin mekaanisesti NVivo – ohjelmaa käyttäen nodeiksi. Lauseiden keräämisessä havaittiin, että ilmauksia saattoi olla useampi samaisessa lauseessa ja se vaikutti vähentävästi kerättävien lauseiden määrään. Huomioimatta jätettiin myös muutama lause, jos ilmaus koski pelkästään lähdeviitettä. Nodien mukainen luokittelu perustui lakitekstin neljään pääosioon ja lauseita kertyi yhteensä 805. Tätä havainnollistetaan taulukossa 1.

Taulukko 1. Varhaiskasvatusta koskevat lauseet

Lakiesitys	Sivumäärä	Lauseet
Esityksen pääasiallinen sisältö	1	19
Yleisperustelut	57	295
Yksityiskohtaiset perustelut	45	371
Lakiehdotukset varhaiskasvatustilaki	21	120
Yhteensä	124	<u>805</u>

Tässä vaiheessa NVivo – ohjelman käyttö osana analyysia päättyi ja seuraavaksi koottiin lauseet yhteen Word – tekstinkäsittelyohjelman tiedostoon, jossa niiden analysointi oli luontaisempaa kuin NVivo -ohjelmassa. Seuraavaksi tarkasteltiin tekstin sisältöä, lauseiden rakenteita ja järjestyksiä sekä luotiin niistä merkityksiä. Keskiöön otettiin erityisesti verbejä ja semantiikkaa. Tarkastelun aikana havaittiin, että primääriaineiston lisäksi tulisi tukeutua analyysissa yksityiskohtaisiin perusteluihin. Hallinnollisen ja juridisen tekstin analysointi vaati yksityiskohtaista pykäliden avaamista joissain vaiheissa analyysia. Kyse on periaatteessa samasta aineistosta, mutta varsinaisessa lakitekstissä esitetyt asiat lauseissa olivat tiiviimmässä muodossa kuin niiden yksityiskohtaisissa perusteluissa. Aikaisemmin NVivossa tehtiin hakua, joten aineisto oli helposti saatavilla ja liitettävissä samaiseen tekstitiedostoon kuin varsinaisen lakitekstin aineisto.

Seuraavaksi jaoteltiin aineistoa ja pyrittiin löytämään yhtäläisyyksiä, joita voitaisiin luokitella. Analyysin aikana pyrittiin olemaan pelkistämättä aineistoa, jotta olennainen aineisto tutkimuksen tuloksien kannalta ei häviäisi. Luokittelun perusteella alkoi löytämään aineistoa kuvaavia diskursseja. Ensimmäisessä vaiheessa aineistosta löytyi kahdeksan eri diskurssia: ”lapsen oikeus”, ”toimintaympäristö”, ”kasvatus- ja koulutusjärjestelmä”, ”hyvinvointipalvelu”, ”kasvatuskumppanuus”, ”monialainen yhteistyö”, ”yhteisöllisyys” ja ”laatu”.

Toisessa vaiheessa tutkittiin diskurssikäytäntöjä ja diskurssikäytännöillä tarkoitetaan diskurssijärjestyksiä, jotka muodostuvat genreistä ja diskursseista. Genrellä tarkoitetaan kielenkäyttöä käytännössä ja sosiaalisten käytänteiden muodostamista teksteissä ja diskursseilla tarkoitetaan kieltä ja sen käyttöä. Diskurssijärjestykset korostavat eri osa-alueiden ja kokonaisuuden välistä suhdetta tekstissä. Tämä ilmentää diskursiivisia sosiaalisia ja kulttuurisia muutoksia, jossa diskurssien sisäiset ja keskinäiset rajat määritellään uudelleen. (Fairclough, 1997, s. 76–79, 81–82.) Toinen vaihe on tutkimusotteena tulkitseva ja kontekstilla on suurempi merkitys kuin ensimmäisessä vaiheessa. Toisen vaiheen analyysissa keskitytään erityisesti siihen, miten ja millaisena kuvataan ilmiötä sekä minkälaisia merkityksiä luodaan ilmiölle. (Pynnönen, 2013, s. 27–28, 32.)

Toista vaihetta kuvaa tulkinnallinen ote ja subjektiivisuuden määrä kasvoi verrattuna ensimmäisen vaiheen analyysiin. Seuraavaksi tarkasteltiin diskurssien välisiä yhtäläisyyksiä ja poikkeavuuksia laajempaan kontekstiin muutettuna ja löytyisikö diskurssien väliltä jokin tai joitakin yhdistäviä diskursseja, joita ei vielä ensimmäisessä vaiheessa löytynyt analyttisesti lähestyessä primääriksi valittua tutkimusaineistoa. Tulkittaessa havaittiin, että diskurssit

kommunikoivat keskenään laajempaan kontekstiin liitettyinä ja niiden perusteella oli mahdollista muodostaa kaksi uutta diskurssia: ”hyvinvointipolitiikka” ja ”koulutuspolitiikka”. Nämä diskurssit perustuvat tutkijan tulkintaan aineistosta.

Kolmannessa vaiheessa korostetaan poliittisia vallan ja ideologian kysymyksiä sekä kulttuurisia arvon ja identiteetin kysymyksiä. Kieltä käytetään sosiaalisessa kontekstissa ja käytetty kieli kertoo laajemmin abstrakteista sosiaalisista rakenteista. (Fairclough, 1992, s. 86–96.) Kolmas vaihe on tutkimusotteena kriittistä, jossa otetaan huomioon laajempi yhteiskunnallinen konteksti. Kolmannen vaiheen analyysissä keskitytään siihen, miksi ilmiö kuvataan tietynlaisena ja mitä merkityksiä se saa aikaan liittyen ilmiölle annettuihin merkityksiin. (Pynnönen, 2013, s. 28–30, 32.) Aineistoa kriittisesti lähestyttäessä pyrittiin löytämään ideo- logioita ja vallankäyttöä ja jotain tekstistä puuttuvaa.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Luvussa 6 esitellään kriittisellä diskurssianalyysillä saadut tulokset tutkimusaineistosta. Tutkimuksen tulokset on tutkimustehtävää koskevien alaongelmien perusteella jaettu alalukuihin. Luvussa 6.1. tarkastelussa on yksityiskohtaiset perustelut ja lakiehdotukset varhaiskasvatusta laissa. Luvussa 6.2. konteksti laajennettiin koskemaan yleisperusteluita.

Tutkimusaineistona tässä kappaleessa toimii jo aikaisemmin tässä tutkimuksessa esitelty Opetus- ja kulttuuriministeriön asiakirja, jonka rakenne on nähtävissä taulukossa 1 sivulla 33. Tutkimusaineiston rakenteen hahmottaminen auttaa jäsentämään tutkimuksen tuloksia.

6.1 Mitä ja miten puhutaan varhaiskasvatuksesta

6.1.1 Diskurssi lapsen oikeudesta

Varhaiskasvatuksesta puhutaan säädöstekstissä lapsen edun ja oikeuden toteutumisenä. Verbillä *säädetään*, tarkoitetaan juridista tai hallinnollista yhteiskunnan asettamaa lain mukaista oikeutusta. Oikeudella tarkoitetaan tässä yhteydessä subjektiivista oikeutta varhaiskasvatukseen, joka on lakiin perustuva lapselle kuuluva oikeus, etuus tai palvelu. Säädöstekstissä ei käytetä ilmausta subjektiivinen oikeudesta puhuttaessa, mutta yksityiskohtaisista perusteluista käy ilmi, ettei subjektiivinen oikeus olisi enää sidottu varhaiskasvatusoikeuden päätymiseen oppivelvollisuusiässä vaan perusopetuksen alkamiseen. (s. 59, 68–70, 104, 106–109.)

”Tässä laissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen (s. 104).”

”Pykälässä säädettäisiin niin kutsutusta subjektiivisesta oikeudesta varhaiskasvatukseen (s. 68).”

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on vapaaehtoista, ja vaikka puhutaankin lapsen oikeudesta, lopullisen päätöksen tekevät aina kuitenkin lapsen vanhemmat tai huoltajat. Tällä ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, että huoltajalla olisi oikeus saada palvelua, vaan lähtökohtana on nimenomaa lapsi ja lapsen oikeus. Lapsi voidaan toisaalta myös ymmärtää varhaiskasvatuksen varsinaisena kohteena eli asiakkaana. (s. 68–71, 108.)

”Varhaiskasvatukseen osallistumisesta päättävät lapsen vanhemmat tai muut huoltajat (s. 108).”

”Lähtökohdaksi otettaisiin kuitenkin lapsen oikeus varhaiskasvatukseen eikä lapsen huoltajan oikeus saada palveluja (s. 68)”

Varhaiskasvatuksen tavoitteista seitsemäs on kuvaus lapsen oikeudesta osallistua varhaiskasvatuksen toimintaan ja tämän tulisi toteutua tavoitteiden osalta varhaiskasvatuksen sisällöissä. Verbillä *varmistaa* tarkoitetaan yhteiskunnan valvontaa ja verbillä *saada* viitataan lauseen kannalta määräykseen eli lapsella on oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin varhaiskasvatuksessa. (s. 61, 105.)

”7)Varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin (s.105).”

6.1.2 Diskurssi toimintaympäristöstä

Varhaiskasvatusta annetaan kunnan, kuntayhtymän tai yksityisen palveluntuottajan tuottamana joko päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Säädöstehtävissä nämä eri toimintamuodot ovat eriteltyinä toisistaan omiksi lauseikseen. Jokaisessa niissä lauseissa käytettiin verbiä, *voidaan*, jolla tarkoitetaan ohjemaista juridista ilmausta, joka on

merkitykseltään väljä ja mahdollistaa toimintamuodon tuottajalle tai sen käyttäjälle mahdollisuuksia järjestämisessä tai sen valinnassa sopivan toimintaympäristön kannalta. (s. 59, 104–105.)

”Varhaiskasvatusta voidaan järjestää tätä tarkoitusta varten varatussa tilassa, jota kutsutaan päiväkodiksi (s. 104).”

Päiväkodissa varhaiskasvatusta annetaan ryhmässä. Perhepäivähoidossa toimitaan pienemmissä ryhmissä kuin päiväkodissa, ja muulla varhaiskasvatuksella tarkoitetaan kerho- tai leikkitoimintaa. Sääöstekstistä saa helposti kuvan, että varhaiskasvatus on samankaltaista riippumatta siitä, missä toimintaympäristössä sitä tarjotaan. Esimerkkilauseen verbi *on*, tarkoittaa määrittelevää lain kannalta. Substantiivi *hoitaja* tarkoittaa ilmausta perhepäivähoitajan koulutustaustasta ja adjektiivi *kodinomaisessa* viittaa turvalliseen ja tuttuun ympäristöön. (s. 59, 104–105.)

”Perhepäivähoito on toimintamuoto, jolle on ominaista varhaiskasvatuksen antaminen pienessä ryhmässä yleensä yksityiseen käyttöön tarkoitettussa, yleisemmin hoitajan, kodissa tai muussa kodinomaisessa hoitopaikassa (s. 59).”

Varhaiskasvatus voi olla kokopäiväistä tai osapäiväistä toimintaa. Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta tarvittavassa laajuudessa päivittäin ja tarpeenmukaisina vuorokauden aikoina. Verbillä *saa*, tarkoitetaan tässä yhteydessä rajoittavaa määräystä. Yksityiskohtaisissa perusteluissa mainittiin, että tapaukset katsotaan tilannekohtaisesti, koska lapsen edun mukaista ei ole ylimääräinen aika varhaiskasvatuksessa. (s. 62–64, 66, 107–108.)

”Kokopäiväinen varhaiskasvatus saa kestää yleensä enintään kymmenen tuntia yhtäjaksoisesti. Osapäiväinen varhaiskasvatus saa kestää enintään viisi tuntia.” (s. 107.)

Varhaiskasvatusympäristöllä tarkoitetaan fyysistä ympäristöä, joka kattaa psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön. Varhaiskasvatus on ympäristö, joka tarjoaa lapselle tarvittavat virikkeet lapsen fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja henkisen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta. Verbillä *on oltava*, tarkoitetaan määräystä ja se koskee kunkin palvelunjärjestäjän velvollisuutta huolehtia sen toteutumisesta. Varhaiskasvatuksen neljäs tavoite kuvaa varhaiskasvatusta toimintaympäristönä, jonka tulisi näkyä varhaiskasvatuksen tavoitteiden sisällöissä. Verbillä *varmistaa* tarkoitetaan hallinnollista yhteiskuntaa tarkoittavaa valvontaa. (s. 61, 67, 105–107.)

”Varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen (s. 107).”

”4)Varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö (s. 105).”

6.1.3 Diskurssi kasvatus- ja koulutusjärjestelmästä

Varhaiskasvatuksen määritelmä on käsitteenä ja kirjoitetussa muodossa monimerkityksellinen, josta on mahdollista löytää useampi diskurssi, kuten diskurssi asiakkaasta (lapsi), diskurssi lapsilähtöisyydestä (suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus), diskurssi lapsen oikeudesta, diskurssi educare-mallista (kasvatus, opetus ja hoito) ja diskurssi koulutuksellisesta ammatin pohjautuvasta tiedosta ja taidosta (pedagogiikka). Varhaiskasvatuksen määritelmässä sanojen ja niiden järjestys on tärkeässä asemassa. Lause *”kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka”*, voidaan ymmärtää tarkoittavan kasvatus- ja koulutusjärjestelmää. Koko lause voi tarkoittaa myös tuloksellista varhaiskasvatusta, joka on osa kasvatus- ja koulutusjärjestelmää. (s. 60, 105.)

”Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painotuu erityisesti pedagogiikka. (s. 105.)”

Varhaiskasvatuksen eri osa-alueet voivat kuitenkin painottua eri tavoin eri-ikäisillä lapsilla, erilaisissa toimintamuodoissa tai eri vuorokauden aikoina varhaiskasvatuksessa. Laissa yksityiskohtaisen perustelujen mukaan varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Yhteiskunnan järjestämä, valvoma ja tukema varhaiskasvatus perustuu kokonaisvaltaiseen näkemykseen lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Taustalla näkemykseen vaikuttamassa ovat kasvatustieteellinen ja varhaiskasvatustieteellinen, mutta myös monitieteellinen ja laaja-alainen tieto ja tutkimus sekä pedagogisten menetelmien hallinta. Varhaiskasvatus on osa kasvatus- ja koulutusjärjestelmää, jossa varhaiskasvatus ja esiopetus muodostavat eheän toiminnallisen kokonaisuuden. (s. 59–61, 105–106.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteiden sisältöjen toinen ja kolmas tavoite kuvaavat kasvatus- ja koulutusjärjestelmää. Verbillä *tukea* tarkoittaa hallinnollista toimintaa kuvaavaa vahvistamista ja verbillä *edistää* tarkoitetaan hallinnollista kehitystä kuvaavaa ilmausta. Verbillä *toteuttaa* tarkoittaa hallinnollista toimintaa ylläpitävää tai järjestävää. Samankaltainen viesti on verbillä *mahdollistaa*. (s. 61, 105.)

”2)Tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellista tasa-arvon toteuttamista (s. 105).”

”3)Toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset (s. 105).”

6.1.4 Diskurssi hyvinvointipalvelusta

Lapselle tulee tarjota määrällisesti ja laadullisesti tuen tarpeen mukainen tuki. Tuki voi olla tavallista, tehostettua tai erityistä tukea. Verbillä *annettava* tarkoitetaan velvoitetusta kuntaan kohtaan ja adverbilla *heti* ilmaistaan määrättävästi, milloin tuki on aloitettava eli välittömästi. (s. 72–76, 109–110.)

”Lapselle on annettava hänen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää tukea varhaiskasvatuksessa heti tuen tarpeen ilmettyä (s. 109.)”

Lain mukaan tuen antaminen olisi tavallista varhaiskasvatuksen perustoimintaa ja tarvittavan tuen saaminen kuuluisi jokaiselle lapselle. Lapsen tuen tarve voi ilmetä fyysisen, kognitiivisen, emotionaalisen, sosiaalisen, kielellisen tai muun vastaavan hyvinvoinnin, kehityksen tai oppimisen osa-alueella. Erityinen tuki vasta edellyttäisi henkilöstön erityispedagogista osaamista ja monitahoista yhteistyötä. Verbillä *voi*, tarkoittaa tässä yhteydessä ohjemaista hallinnollista ilmausta. (s. 72–76, 109–110.)

Tuki voi sisältää tarvittavia pedagogisia, rakenteellisia tai hyvinvointia tukevia järjestelyjä, kuten erityislastentarhanopettajan palveluja, tulkitsemis- ja avustamispalveluja tai erityisten apuvälineiden käyttöä. (s. 109)

Pedagogisia järjestelyjä voisivat olla lapsen havainnointi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohmainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta sekä toiminnan rakenteen ja varhaiskasvatusympäristön muokkaaminen lapselle tai lapsiryhmälle sopivammaksi. Rakenteellisia järjestelyjä voisivat olla muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen, henkilöstön mitoittamiseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä erilaiset apuvälineet. Verbillä *olisi*, tarkoitetaan tässä yhteydessä määrittelyä. (s. 72–76, 109–110.)

”Lähtökohtana olisi, että lapsen varhaiskasvatuksessa tarvitsema kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki järjestettäisiin tavanomaisen varhaiskasvatuksen yhteydessä. (s. 74).”

Laissa mahdollistetaan lapselle tilaisuus osallistua varhaiskasvatukseen sairaalajakson aikana, jos lapsella ei ole mahdollisuutta osallistua tavalliseen varhaiskasvatukseen. Verbillä *voi* tarkoitetaan ohjeistusta, mutta ensisijaisesti tulee ottaa huomioon lapsi, sillä verbillä *on* on määrittelevä sävy lauseen kannalta. (s. 63–64, 106–107.)

”Sairaalan sijaintikunta voi järjestää sairaalahoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on tarkoituksenmukaista (s.107).”

Varhaiskasvatuksen sisältöjen tavoista ensimmäinen on kuvaus hyvinvointipalveluista. Verbillä *edistää* on juridinen tai hallinnollinen merkitys, jota käytetään tyypillisesti säädösteiksissä. (s. 61, 105.)

”1)Edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia (s.105).”

6.1.5 Diskurssi kasvatuskumppanuudesta

Varhaiskasvatus on toimintaa, jossa yhteistyössä toimitaan lapsen vanhempien kanssa. Varhaiskasvatuksen toiminnan kannalta lapsen vanhemmat tai huoltajat ovat tärkeässä roolissa, koska heidän kauttaan saatu tietämys mahdollistaa paremmin varhaiskasvatuspalvelujen arviointia ja kehittämistä. Varhaiskasvatuksen tavoitteista kymmenes on kasvatuskumppanuutta kuvaava sisällöllinen tavoite. Verbillä *toimia* tarkoitetaan tässä yhteydessä hallinnollista toiminnan oikeutusta ja verbillä *tukea* tarkoitetaan hallinnollisessa kielessä ylläpitämistä. (s. 59, 61, 71, 106)

”10)Toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä (s. 106).”

6.1.6 Diskurssi monialaisesta yhteistyöstä

Varhaiskasvatuksella on tärkeä merkitys työn ja perhe-elämän yhteensovittamisessa. Lapsen tukemisella varhaiskasvatuksessa voidaan ehkäistä lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä lasten syrjäytymistä. (s. 59–60, 63–65, 107.)

”Varhaiskasvatus on yksi keskeinen lapsia ja heidän perheitään koskeva palvelu, johon osallistuu jossain vaiheessa lapsuuttaan suurin osa varhaiskasvatuskäisistä lapsista ja joka on merkittävä koko perheen kannalta (s. 64).”

Varhaiskasvatuksessa korostetaan eri toimialojen ja palvelujen välistä yhteistyötä. Kunnan tulee varhaiskasvatusta toteuttaessaan toimia toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, lastensuojelusta ja muusta sosiaalihuollosta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien, muiden varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä muiden tarvittavien tarhojen kanssa. Varhaiskasvatuksen tavoitteista seitsemän on kuvaus varhaiskasvatuksen sisältöjen monialaisesta yhteistyöstä. Verbillä *tunnistaa* tarkoitetaan toimintaa käytännössä, kuten hallinnollista ilmausta havaintojen tekemistä ja verbillä *järjestää* tarkoitetaan hallinnollista organisoimista. (s. 61, 63–65, 105, 107.)

”7)Tunnistaa lapsen yksilöllinen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. (s. 105)”

Tuen tarpeiden lapsen kohdalla toimitaan monialaisessa yhteistyössä eri tahojen kanssa lapsen ympärillä. Verbi *vastaa*, ilmaisee millaisen koulutuksen saaneen vastuulla on arviointi. Verbi *tehdään*, ilmaisee monikollaan monitahoista yhteistyötä. (s. 72–76, 109–110.)

”Arvioinnin tekemisestä vastaa lastentarhanopettaja tai erityislastentarhanopettaja. Arviointi tehdään yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen vanhempien tai muiden huoltajien kanssa sekä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä.” (s. 110.)

6.1.7 Diskurssi yhteisöllisyydestä

Varhaiskasvatuksen sisällöllisistä tavoitteista viides, kuudes ja kahdeksas kuvaavat yhteisöllisyyttä. Verbillä *turvata* tarkoitetaan hallinnollista suojelemista tai ylläpitämistä. Verbillä *antaa* tarkoitetaan hallinnollista mahdollistamista ja verbillä *kunnioittaa* tarkoitetaan hallinnon kielellä eettistä tai moraalista ymmärtämistä. Verbeillä *kehittää*, *edistää* tai *ohjata*, tarkoitetaan tässä yhteydessä hallinnollisia tai juridisia merkityksiä lauseen toiminnan kuvaamisen kannalta. (s. 61, 105.)

”5) Turvata lasta kunnioittava toimintapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä (s. 105).”

”6) Antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurillista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa (s. 105).”

7) Kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen (s. 105).”

6.1.8 Diskurssi laadusta

Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet ovat velvoittavia määräyksiä, joita toiminnan järjestäjän ja tuottajan olisi noudatettava varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Opetushallitus laatii ja päättää varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Paikalliset suunnitelmat kuuluvat kunnan, kuntayhtymän tai palveluntuottajan tehtäviin. Yksityiset palveluntuottajat voivat ottaa huomioon erilaiset pedagogiset painotukset. Paikalliset suunnitelmat eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman valtakunnallisten perusteiden edellyttämiä tavoitteita ja sisältöjä. (s. 78–82, 111–112.)

”Opetushallitus laatii ja päättää tähän lakiin perustuen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (s. 111).”

”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa, toteuttaa tässä laissa säädettyjä varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä ohjata varhaiskasvatuksen laadun kehittämistä (s. 111).”

Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle olisi laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatukseen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi. Varhaiskasvatussuunnitelman voisi laatia lapsen kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon osallistuva henkilö. Varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen tulisi ensisijaisesti olla kasvatustieteiden kandidaatin tehtävä. Perhepäivähoidossa lastentarhanopettajan tulisi tarvittaessa tukea perhepäivähoitajaa. Verbillä *vastaa*, tarkoitetaan tässä yhteydessä nimettyä henkilöä, kuten lastentarhanopettajakoulutuksen omaava henkilö. Sanalla *korostuisi*, tarkoitetaan jonkin osan alueen nimeämistä toisen edelle ja verbillä *on*, tarkoitetaan määrittelyä. (s. 81, 111–112)

”Päiväkodeissa sen laatimisesta kuitenkin vastaisi lastentarhanopettaja kelpoisuuden omaava henkilö (s. 81).”

”Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa korostuisi pedagoginen osaaminen, mikä on vahvinta kasvatustieteen kandidaatin omaavalla lastentarhanopettajalla (s. 81).”

Ensimmäisen kerran lapsen suunnitelma laadittaisiin asiakassuhteen alkuvaiheessa ja se arvioitaisiin vähintään kerran vuodessa. Varhaiskasvatuksen arviointi olisi uusi säännös ja yhdistävä tekijä koulutuksen puolella. Varhaiskasvatuksen arvioinnin tarkoituksena olisi turvata tämän lain tarkoituksen toteuttamista ja tukea varhaiskasvatuksen kehittämistä ja edistää lapsen kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä saisi itse päättää miten arvioi. Arviointi olisi tärkeä väline varhaiskasvatuksen laadun edistämässä ja toiminnan kehittämässä. Verbeillä *on*, tarkoitetaan määrittelyä ja verbeillä *turvata*, *tukea* ja *edistää*, tarkoitetaan hallinnollista tai juridista yhteiskunnan valvontaa ja tehostamista. (s. 83, 111–112.)

”Varhaiskasvatuksen arvioinnin tarkoituksena on turvata tämän lain tarkoituksen toteuttamisesta ja tukea varhaiskasvatuksen kehittämistä ja edistää lapsen kehityksen ja oppimisen edellytyksiä (s. 112).”

Varhaiskasvatuksen henkilöstöä koskevat kelpoisuudet ovat pääsääntöisesti lähes poikkeuksetta samankaltaiset kuin nykyisessä laissa. Yksityiskohtaisissa perusteluissa viitattiin nykyiseen voimassa olevaan säädökseen. Ryhmäkoosta säädetään laissa ja sen perusteella yhdessä ryhmässä saisi olla maksimissaan kolmea kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä olevaa henkilöstöä vastaava määrä maksimissaan lapsia. Verbillä *on*, tarkoitetaan määrittelyä ja verbillä *voi*, tarkoitetaan ohjeistamista. (s. 83–89, 112–115.)

”Kunnan, kuntayhtymän tai muun palvelujen tuottajan on huolehdittava, että varhaiskasvatuksessa on riittävä määrä tässä luvussa säädettyä henkilöstöä. Lisäksi varhaiskasvatuksessa voi olla lasten tarpeet ja varhaiskasvatuksen tavoitteet huomioiden myös muuta henkilöstöä.” (s. 113.)

Seuraavat tahot ilmentävät säädöksessä varhaiskasvatuksen korkeaa laatua: valvontaviranomaisiin kuuluvat aluehallintovirastot, opetushallitus sekä yksityinen viranhaltija. Valtion ohjausjärjestelmän muodostaisivat opetus- ja kulttuuriministeriö, opetushallitus ja aluehallintovirastot. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaisi varhaiskasvatuksen yleisestä suunnittelusta, ohjauksesta ja valvonnasta. Opetushallitus toimisi varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastonä sekä sen lisäksi opetushallitus olisi valvontaviranomainen. (s. 95–100, 118–119.)

6.2 Miten ja millaisena kuvataan varhaiskasvatusta sekä minkälaisia merkityksiä luodaan varhaiskasvatuksesta

Yleisperustelut olivat tekstinä tavoitteellista, joissa esitettiin tarve lain asettamista kohtaan ja asetettiin perusteet lain muuttamiselle. Yleisperustelut koostuivat useista genreistä ja niiden väliltä oli löydettävissä hierarkkialaisia eroja. Yksityiskohtaiset perustelut olivat käsittelytekstiä, joissa laki valmisteltiin ja ne esiteltiin varsinaisessa lakiehdotuksessa säädöksinä pykälämuotoisesti. Kullakin osiolla nähtiin erilainen painoarvo säädöstekstin valmistelun kannalta. Lakeja ja säädöksiä sekä universaaleja sopimuksia koskevat tekstit nousivat yleisperusteluista lopullisen säädöstekstin kannalta keskeisempiin asemiin, koska niihin vedottiin useissa kohdissa yksityiskohtaisissa perusteluissa. Lain valmistelun kannalta keskeisempiä tekstejä olivat myös ne, joissa esitettiin vanhempien ja lasten (s. 45–46), Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitean (s. 44–45), Euroopan unionin (s. 40–41), työryhmän esitykseen lausuntojen antajien näkemyksiä (s. 54–58).

Yleisperusteluissa suomalaiselle päivähoidolle annettiin seuraavia merkityksiä: *perheen ja työn joustava yhdistäminen, säilyy subjektiivisena oikeutena, turvallinen, korkealaatuinen, syrjäytymistä ehkäisevä palvelu ja maksuton pienituloisille*. Näitä asioita halutaan nostaa esille myös uudessa vahaiskasvatulaisissa. (s. 2–3.)

Yleisperusteluissa tulee myös ilmi, että varhaiskasvatus nähdään EU:ssa *tasa-arvoista koulutusta edistävänä, syrjäytymistä ehkäisevänä ja osallistavana tekijänä*. Varhaiskasvatuksella nähtiin tärkeä merkitys myös koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämisessä. (s. 40–41.) OECD puolestaan luo merkityksiä varhaiskasvatuksesta seuraavia: *universaalipalvelu, subjektiivinen oikeus sekä hoidon ja opetuksen toteuttaminen ehyenä kokonaisuutena*. (s. 44–45.)

Vanhempien ja lasten näkökulmista yleisperusteluista merkityksiä löytyi seuraavia: *varhaiskasvatus toimii työssäkäynnin mahdollistajana, jossa lapsella on kaverisuhteita ja siellä saa yksilöllistä tukea kehitykseen ja oppimiseen*. Toimintaympäristö koettiin hyvänä sisältöineen, joissa henkilöstöt ovat ammattitaitoisia. Varhaiskasvatuksessa on vanhempien ja lasten kyselyn perusteella tärkeänä piirteenä koettiin kasvatuskumppanuus. (s. 45–46.)

Sekundääriaineistosta löydetty merkitykset ovat yhteydessä aiemmin luotuihin diskursseihin. Nämä ovat ”lapsen oikeus”, ”toimintaympäristö”, ”kasvatus- ja koulutusjärjestelmä”, ”hyvinvointipalvelu”, ”kasvatuskumppanuus”, ”monialainen yhteistyö”, ”yhteisöllisyys” ja ”laatu”. Kontekstin ja merkitysten tulkinnan tuloksina diskursseja yhdistää hyvinvointipoliittisuus ja koulutuspoliittisuus. Tätä suhdetta toisiinsa kuvataan kuviossa 6, josta käytän kaiken kokoavaa nimitystä diskurssi ”varhaiskasvatuksesta”. Kuvioista käy ilmi, että varhaiskasvatusta kuvataan hyvinvointipoliittisessa merkityksessä ja sen alaisuuteen yhdistyvät diskurssit ”toimintaympäristöstä”, ”hyvinvointipalvelusta”, ”kasvatuskumppanuudesta” ja ”yhteisöllisyydestä”. Varhaiskasvatusta kuvataan myös koulutuspoliittisessa merkityksessä, johon yhdistyvät diskurssit ”lapsen oikeudesta”, ”kasvatus- ja koulutusjärjestelmästä”, ”monialaisesta yhteistyöstä” ja ”laadusta”.

Kuvio 5. Diskurssi varhaiskasvatuksesta

Diskurssissa ”varhaiskasvatuksesta” esiintyy kaksi ulottuvuutta eli koulutuspolitiikka ja hyvinvointipolitiikka. Hyvinvointipolitiikka ja koulutuspolitiikka kulkevat teksteissä rinnakkain ja diskurssit sekoittuivat genreihin, mutta varhaiskasvatuksen ja sen säätämässä tavoitteiden ja sisältöjen vuoksi osittain poikkeavat toisistaan painoituksiltaan. Hyvinvointipolitiikan kuvauksessa varhaiskasvatus koostui turvallisuudesta, pysyvyydestä ja kulttuurista. Koulutuspolitiikan kuvassa varhaiskasvatuksesta luodaan seuraavia merkityksiä educare – mallin mukaista lapsilähtöistä ja korkeatasoista monitahoisista asiantuntijuuksissa rakentuvaa tuloksellisuutta.

Koulutuspoliittisessa ja hyvinvointipoliittisessa kuvauksissa luodaan diskursseista merkityksiä, jotka ovat yhteydessä toisiinsa ja joko koulutuspolitiikkaan tai hyvinvointipolitiikkaan. Lapsen oikeus ja kasvatus- ja koulutusjärjestelmä ovat yhteyksissä toisiinsa, koska ne edustavat nykyisessä educare – mallissa pedagogista koulutuspoliittisista näkemystä. Monialainen yhteistyö ja laatu ovat yhteydessä toisiinsa sen vuoksi, että monitahoisen asiantun-

tijuuden tuloksena saavutetaan tuloksellisesti arvioitavissa olevaa varhaiskasvatusta. Toimintaympäristö ja hyvinvointipalvelu ovat yhteyksissä toisiinsa, koska ne edustavat turvallisuutta ja pysyvyyttä lapsen elämässä. Kasvatuskumppanuus ja yhteisöllisyys ovat yhteyksissä toisiinsa sen vuoksi, koska varhaiskasvatus on vuorovaikutuksellista lapsen ja perheiden kanssa tapahtuvaa toimintaa, jota edustaa suomalainen kulttuuri.

Varhaiskasvatusta kuvataan hyvinvointipoliittisesta ja koulutuspoliittisesta näkökulmasta, jotka luovat hyvinvointipoliittisia ja koulutuspoliittisia merkityksiä.

”Suomessa päivähoito on nähty palveluna, jossa varhaislapsuuden pedagogikka yhdistyy perheille tarjottavaan hyvinvointipalveluun (s. 42).”

Varhaiskasvatuksen kuvaan on vaikuttanut se, että uuden lain valmistelu on tehty jo useita vuosia sosiaali- ja terveystieteiden alaisena toimineen varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan toimesta. Taustalla on ollut lain säätämisen erityisen vahva hyvinvointipoliittinen ideologia, vaikka päivähoito ei olisikaan enää ollut vuodesta 2013 alkaen sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu. Varhaiskasvatuksen kuvaan on vaikuttanut osaltaan myös se, että opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen siirtymisen myötä kuvioon on tullut vahvemmin koulutuspoliittinen ideologia. Koulutuspoliittinen näkökulma luo oppimiseen ja tuloksellisuuteen ja arviointiin liittyviä merkityksiä varhaiskasvatukselle. (s. 4–5.)

Varhaiskasvatuslaissa annetaan ymmärtää, että toimintaympäristöstä riippumatta kunnan, kuntayhtymän tai yksityisen palveluntuottajan tarjoama varhaiskasvatus päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena on samankaltaista. Tähän otettiin kantaa jo työryhmän esityksiin lausuntojen antajien osalta yleisperusteluissa.

”Osa lausujista puolestaan esitti, että varhaiskasvatus ja perhepäivähoito pitäisi määritellä erikseen korostaen varhaiskasvatuksen pedagogista tehtävää ja eri toimintamuodoissa vaadittavia henkilöstön koulutusvaatimuksia (s. 56.)”

Varhaiskasvatuksen käsite olisi korvaamassa uudessa varhaiskasvatuslaissa päivähoito – käsitteen ja päivähoitoa käsitteenä ei enää näkynyt lakiehdotuksessa. Jos päivähoito ja varhaiskasvatus koetaan asiantuntijoiden mielestä erillisinä, mutta ne voitaisiin yhdistää pykälissä yhdeksi kokonaisuudeksi käyttämällä vain yhtä käsitettä. Tämä kuvastaa virkatyön vallankäyttöä teksteissä kielen avulla, jolla voidaan luoda tietynlaisia haluttuja merkityksiä jättämällä jotain olennaista pois tekstistä. (s. 54–56, 59, 104–105.)

Lausunnonantajien näkemykset henkilöstön määrää, työnjakoa ja kelpoisuuksia koskevista ehdotuksista erosivat suuresti toisistaan, eikä niiden perusteella virkatyö voinut perustelujen perusteella valmistelun aikana löytää selkeää kokonaisnäkemyksiä säädösten pohjaksi. (s. 54–56.) Jos säädöksessä varhaiskasvatus käsitteenä viestii lapsilähtöisesti pedagogisesta ja koulutuksen tuomasta tieteellisesti tiedosta ja taidosta, niin se ei mene aivan yksiyhteen varhaiskasvatuksen antamisen osalta, jos päiväkodissa on pääsääntöisesti korkeakoulutetumpi henkilö antamassa varhaiskasvatusta kuin perhepäivähoidossa on vain perhepäivähoitaja. Tämä on ristiriidassa ja luo jänniteitä, joka antaa viitteitä työmarkkinapoliittisesta ideologiasta ja hyvinvointipoliittisesta näkökulmasta koulutuspoliittisen ohella vaikuttamassa kirjoitettuun asuun tekstissä.

”Mitä korkeampi formaali koulutustaso henkilöstöllä on, sitä sensitiivisempiä he ovat suhteessa lapsiin ja sen paremmat ovat lapsen oppimistulokset (s. 43).”

7 TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELUA

Tutkimus toteutettiin kriittisenä diskurssianalyysinä, ja sen tarkoituksena oli selvittää kuinka varhaiskasvatuksesta ja sen määrittelystä puhutaan arvovaltaisessa lakitekstissä koskien hallituksen esitystä eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi ja arvonlisäverolain 38 §:n muuttamisesta (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2015b.) Tutkimuksen päämääränä oli muodostaa tulokintoja ja tehdä näkyväksi tutkimukseen valitun dokumentin esittämää kuvaa varhaiskasvatuksesta ja sen määrittelystä. Minkälaisia ideologioita ja vallankäyttöä on löydettävissä aineistosta. Koin tärkeäksi tutkia kyseistä dokumenttia, koska se oli ajankohtainen ja merkittävä suomalaisessa yhteiskunnassa varhaiskasvatuslain säätämisen kannalta. Uudella varhaiskasvatuslailla olisi mielestäni suhteellisen laaja merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisen kannalta valtakunnallisesti suomalaisessa yhteiskunnassa.

Lakiehdotuksessa puhuttiin suhteellisen yleisellä tasolla virallisesti ja muodollisesti varhaiskasvatuksesta ja sen säätämisestä. Lakiteksti oli rakenteellisesti jäsenneltyä ja se eteni loogisesti yleisemmästä osiosta erityisempiin. Tyylillisesti se oli neutraalia ja sillä pyrittiin ensisijaisesti vaikuttamaan tunteiden sijaan lukijan ymmärrykseen. Kielen käyttö oli juridista ja hallinnollista, joka näkyi määrittelyinä määräyksinä tai ohjeistuksina. Verbit esiintyivät pääsääntöisesti lähes poikkeuksetta passiivissa. Varhaiskasvatuksesta ja sen määrittelystä löytyi seuraavia diskursseja: ”lapsen oikeus”, ”toimintaympäristö”, ”kasvatus- ja koulutusjärjestelmä”, ”hyvinvointipalvelu”, ”kasvatuskumppanuus”, ”monialainen yhteistyö”, ”yhteisöllisyys” ja ”laatu”.

Ensimmäisessä vaiheessa löytämäni diskurssit olivat toisessa vaiheessa tekstien vertailemisessa keskenään yhteydessä keskenään ja loivat koulutuspoliittisia ja hyvinvointipoliittisia merkityksiä ja näkyivät teksteissä myös näinä ideologioina. Koulutuspoliittinen ja hyvinvointipoliittinen yhdistyivät diskurssiksi ”varhaiskasvatuksesta”. Varhaiskasvatus koostuu siis säädöstekstissä hyvinvointipoliittisista ja koulutuspoliittista näkemyksistä.

Kolmannessa vaiheessa varhaiskasvatuksen taustalta löytyi vallankäyttöä ja valtasuhteilla oli merkitystä varhaiskasvatuksen määrittelyssä. Päivähoito käsitteenä puuttui kokonaan säädöstekstistä. Varhaiskasvatus korvautti siis käsitteenä päivähoidon kokonaisuudessaan säädöstekstissä. Tällä olisi se vaikutus, että varhaiskasvatus tarkoittaa kaikkea sitä mitä en-

nen päivähoito oli, ja tämä on ristiriidassa säädöksessä esitetyn varhaiskasvatuksen määrittelyn kanssa. Varhaiskasvatuksen määritelmä asettaa toteutettavalle varhaiskasvatukselle tietyt kriteerit, jotka eivät toteudu toimintaympäristön toteuttamisen määrittelyssä. Tästä kertoo se, että henkilöstön kelpoisuuksiin ei otettu lainkaan kantaa ja jätettiin samalle tasolle kuin nykyisessä laissa, joka ei täsmää uuden määritelmän laajuutta. Taustalla oli havaittavissa siis koulutuspoliittista, hyvinvointipoliittista ja työmarkkinapoliittista vallankäyttöä.

Lainsäädännöllisesti suomalaisen varhaiskasvatuksen ja päivähoiton taustalla on Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus, perustuslaki ja laki lasten päivähoidosta (ks. s. 7.). Suomalainen varhaiskasvatusjärjestelmä on moniulotteinen yhteiskunnallisena kasvatus- ja koulutusrakenteena ja siihen vaikuttaminen tapahtuu monella tasolla.

Lakitekstissä puhutaan varhaiskasvatuksesta hyvinvointipoliittisesti ja koulutuspoliittisesti. Varhaiskasvatuksen käsitykseen vaikuttaa historiallinen tausta ja nykypäivän yhteiskunnan vaatimukset varhaiskasvatusta kohtaan. Tämä näkyy säädöstekstissä siten, että jo käsitteellisesti nähtynä varhaiskasvatus kattaa esityksen perusteella kaiken varhaiskasvatustoiminnan, eikä erottelua tehdä enää varhaiskasvatuksen ja päivähoiton osalta. Päivähoito ei enää käsitteenä olisi uudessa laissa. Varhaiskasvatuksen käsitteellinen kuvaus on suhteellisen laaja ja osoittaa pedagogisia vaatimuksia varhaiskasvatuksen toteuttamista kohtaan, mutta tämä ei näy mitenkään henkilöstön kelpoisuuksien määrittelyssä varhaiskasvatusta kohtaan, jos päivähoidossa ja perhepäivähoidossa varhaiskasvatukselle asetetaan rivien välistä lukemalla samankaltaiset kriteerit riippumatta siitä missä muodossa varhaiskasvatusta annetaan lapsille. Taustalla on havaittavissa arvoja ja työmarkkinapoliittista valtataistelua.

Tutkimuksen tuloksia koskien on mahdollista todeta, että uuden varhaiskasvatuslain säätämistä odotetaan suomalaisessa yhteiskunnassa (ks. s. 12). Varhaiskasvatuslain säätäminen ei ole kuitenkaan yksinkertaista, koska varhaiskasvatukseen vaikuttamista tapahtuu monelta eri tasolta ja eri tasoilla käydään valtataistelua siitä, minkälaista varhaiskasvatuksen pitäisi olla suomalaisessa yhteiskunnassa.

Varhaiskasvatus ja sen säätäminen laissa on edessä tulevaisuudessa. Varhaiskasvatus on mielestäni erittäin tärkeää lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen kannalta. Toivottavasti lakiesityksessä ja sen käsittelyn myöhemmissä vaiheissa lain säätämiseksi otettaisiin huomioon varhaiskasvatukselle asetettavien kriteerien ja laadun tasapaino, jotta ne vastaisivat toisiaan. Tämä olisi lapsen edun mukaista. Koulutuspoliittinen edistys on mielestäni hyväksi varhaiskasvatukselle, koska se antaa yhä enemmän arvoa pedagogiselle osaamiselle ja

sen tarpeellisuudelle lapsen kasvussa ja kehityksessä ja etenemissä myöhemmille portaille koulumaailmaan ja yhteiskunnan täysvaltaiseksi jäseneksi.

8 LUOTETTAVUUS, EETTISYYS JA KEHITYSEHDOTUKSET

8.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden pohdinta on tärkeää tutkimuksen ja sen tuloksien kannalta. Tutkimus ei ole mitään ilman sen eettisiä lähtökohtia. Tutkimus toteutettiin objektiivisuuteen pyrkien, joka on tieteellisen tutkimuksen ihanne ja lähtökohta. Sen pohjalta oli mahdollista tehdä oikeanlaisia johtopäätöksiä ja se lisäksi mahdollistaisi tutkimuksen toistettavuutta. (Metsämuuronen, 2008, 23–26.) Kuitenkin objektiivisuudesta jouduin osittain luopumaan myöhemmissä vaiheissa koskien diskurssitutkimuksen luonnetta tutkimuksen tekemisessä.

Diskurssitutkimuksen tekemisen kannalta on tärkeää, että tutkija kuvaa itsensä ja suhteensa tutkittavaan kohteeseen, koska analyttikko on ihminen ja alttiina vaikuttaville diskursseille. Tutkimuksen eri vaiheissa tutkijalla on vaikutuksensa tutkimukseen tehdessään valintoja ja tutkijan valitsema ote vaikuttaa aineistoon. Tutkija voi vaikuttaa myös diskursseihin. Tutkija voi olla objektiivinen aineistoa kohtaan, mutta ei välttämättä tehdessään tuloksia. Subjektioitumista kuvaa se, että tutkijan on tehnyt valintoja diskurssianalyysissa. (Remes, 2006, 339–340.)

Tutkijan tekemillä valinnoilla oli merkityksensä myös tässä tutkimuksessa. Kuitenkin tutkimuksessa tulee pitäytyä tieteellisen tutkimuksen asettamissa lähtökohdissa eri vaiheissa ja pyrkiä huolellisuuteen, rehellisyyteen ja tarkkuuteen, mikä koskee kaikkia tutkimuksen vaiheita. Jos poiketaan alkuperäisestä suunnitelmasta, se tulee perustella näkyvästi. Lisäksi tutkijan tulee olla tietoinen vastuustaan ja velvollisuuksistaan tutkimista ja sen eettisiä periaatteita kohtaan. Tutkijan tulee osata suhtautua tutkimiseen sen vaatimalla vakavuudella. (Lichtman, 2013, 50–56, 158–159; Metsämuuronen, 2008, 23–25.)

Tutkimuksen reliabiliteetin ja validiteetin kannalta oli hyvä ottaa huomioon se, että tutkija omaa varhaiskasvatuksen koulutuksellista taustaa Oulun yliopistolta. Arvomailmaan on vaikutettu ja tutkijana voisi sen myötä vaikuttaa tutkimukseen huomaamatta, vaikka olisikin pyrkinyt objektiivisuuteen subjektiivisuuden sijasta. Koulutustaustalla on eri vaikutuksensa ja näkökulmansa verrattuna tilanteeseen, jossa tutkija olisi ollut eri korkeakoulussa tai eri tieteenalalla. Tutkija on ollut vuosien varrella aktiivinen vaikuttamistyössä paikallisella ja

valtakunnallisella tasolla, jolla on voinut olla vaikutuksia näkemyksiin tutkimuksessa. Eri näkökulmien huomioiminen lisäisi tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen reliabiliteetin eli luotettavuuden osalta tutkimuksessa pyrittiin selkeyteen ja johdonmukaisuuteen, joten tutkimuksen jokainen vaihe oli esitetty. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimus olisi mahdollista toistaa uudelleen ja saada samankaltaiset tulokset kuin tässä tutkimuksessa. Tutkimuksessa käytettävät arvovaltaiset dokumentit ja muu lähdekirjallisuus on julkaistu pääasiassa lähivuosien aikana lukuun ottamatta joitakin tärkeitä teoreetikkoja, joiden tutkimukselliset huippuvuodet ovat olleet aikaisempina vuosikymmeninä. Ajanmukainen lähdemateriaali oli tutkimuksen kannalta toimivaa ottaen huomioon tiedon uusiutumisen ja muutoksen eri ajanjaksoina tiedon siirron vuoksi. (Lichtman, 2013, 164–165; Metsämuuronen, 2008, 23–24, 57.)

Diskurssitutkimuksen tuloksia on mahdollista arvioida vertaamalla toisiin vastaaviin tutkimuksiin, kuinka luotettava tutkimus on ja millä tasolla sen toistettavuus ja merkittävyys tieteen kannalta (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, 170–171). Saamani tulokset olivat luotettavia, koska ne on saatu valitusta aineistosta ja ne ovat toistettavissa. Tutkimusprosessi oli selkeästi ja johdonmukaisesti tuotu esille kuvaamalla tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat ja metodologiset lähtökohdat, tutkimuksen toteuttaminen ja tutkimuksen tulokset. Tieteellisen tutkimuksen eri vaiheissa annettiin tutkimuskohteesta totuudenmukainen kuva. Tutkimuksessa pyrittiin antamaan mahdollisimman vähän vaikutusta subjektiivisille tulkinnoille, vaikka niitä tapahtuu huomaamatta diskurssitutkimuksen luonteen vuoksi tieteen tekemistä kohtaan.

Metodologian esittäminen perusteellisesti oli tärkeää tutkimuksen analyysin tekemisen kannalta ja koin merkittäväksi esitellä suhteellisen laajasti diskurssia, diskurssitutkimusta ja kriittistä diskurssianalyysia sekä diskurssia vallankäytön välineenä. Metodologiaan perehtyminen oli mielenkiintoista, mutta suhteellisen suuritöistä johtuen siitä, että suomenkielistä kirjamateriaalia on vähemmän kuin englanninkielistä ja pyrin löytämään keskeisimmät aineistot ja teoreetikot tutkimukseni kannalta.

Aloittelevana tieteellisen tutkimuksen tekijänä suhteeni eri tieteenfilosofioihin on vasta noviisin tasolla. Tästä johtuen analyytikkona en kokenut oikeudekseni edustaa erityisesti jotain tiettyä tieteenfilosofiaa, koska tutkimuksellinen taustani oli epäsovinnainen tiedon laajuuden ymmärtämisessä eri tieteenfilosofioiden määrittelyjen kannalta. Jos analyytikko toteaa olevansa kriittinen realisti, niin se olisi saivartelua ja osoittaisi epäkypsyyttä ja jopa eettistä

vääryyttä tieteen tekemistä kohtaan. Ainoastaan voidaan todeta, että analyytikkona tavoitteellinen kriittisen realismin ja sosiaalis-konstruktivismien välimaastoa. Sen perusteella tutkimukseni oli molempia tieteenfilosofioita ymmärrettävästi läsnä.

Edetessä varsinaiseen tutkimukseen Pro gradussani esiteltiin seuraavaksi dokumentti tutkimusaineistona, aineiston analyysi sekä tutkijan positio. Tutkimusaineiston ja sitä koskevan aineistonkeruun pyrin selkeästi tuomaan esille, mistä ja miten olen koonnut tutkimusaineiston sekä mitä dokumentti on tutkimusaineistona. Aineiston analyysissä loin oman analyysitapani ja pyrin tarkasti perustelemaan valintoja tutkimuksen tekemistä kohtaan. Aineiston analyysin suhteellisen tarkka kuvaaminen mahdollistaa toistettavuutta ja pyrinkin esittämään ratkaisuni yksityiskohtaisesti. Varsinaisen aineiston analyysin soveltaessani sitä tutkimukseen koin haasteelliseksi, koska tietämykseni ja osaamiseni kriittisestä diskurssianalyysistä oli suhteellisen alkeelliset johtuen vähäisestä kokemuksestani siitä vuosien varrelta.

Tiesin lähtiessäni tekemään diskurssitutkimusta, että analyysimenetelmä on suuri haaste ja moni ei välttämättä tarttuisi siihen tässä vaiheessa opintoja. Kuitenkin koin, että tämä voi antaa tutkimukselleni parhaimmat edellytykset tutkimuksen tuloksia koskien ja samalla saisin oppia menetelmästä, jos joskus tulevaisuudessa tutkijana olisin tekemässä enemmänkin tutkimuksia. Tutkimusaineisto vaati perehtyneisyyttä ja tarkkaa lukemista, koska juridinen ja hallinnollinen teksti ei ole aivan yksiselitteistä.

Tulokset esitettiin objektiivisuuteen pyrkien ja koen, että tutkimuksen tulokset olisi voinut esittää ehkä osittain eri tavoin, mutta sama koskee diskurssitutkimuksen tekemistä. Diskurssitutkimus on mielestäni aina tulkintaa ja siinä heijastuu lukijalle tulkitsijan näkökulma. Muutoin kriittinen diskurssianalyysi oli oiva tapa tehdä tutkimusta, mutta myös suhteellisen haastava. Metodologiaan perehtyminen oli suhteellisen yksinkertaista, mutta diskurssitutkimuksen analyysin soveltaminen käytännössä vaatii tutkijalta perehtyneisyyttä ja vie oman aikansa. Kriittisen diskurssianalyysin olisin voinut toteuttaa vielä johdonmukaisemmin ja tehdä ehkä varsinkin ensimmäistä vaihetta koskien vähemmän tulkintoja diskursseista, mikä olisi voinut vaikuttaa toiseen ja kolmanteen vaiheeseen. Tutkimuksen tuloksilla kykenin vastaamaan tutkimustehtävään ja – ongelmiin.

8.2 Tutkimuksen merkitys ja kehitysehdotukset

Tutkimus tuotti tieteellisesti osoitettua tietoa, joka varmistaa nykykäsitteitä varhaiskasvatuksesta ja sen säätämisestä uudessa varhaiskasvatuslaissa. Tutkimuksesta saatujen tulosten avulla on mahdollista osallistua laajemmin varhaiskasvatusta koskevaan yhteiskunnalliseen ja tieteelliseen keskusteluun, sillä varhaiskasvatusta koskevassa keskustelussa nojataan arvovaltaisiin lakiteksteihin. Tutkimusta on mahdollista pitää ainutlaatuisena kriittisenä diskurssitutkimuksena ajankohtaisesta ilmiöstä, josta ei vielä ole tehty tutkimusta valitun aineiston ajankohtaisuuden perusteella. Tärkeää on ymmärtää tutkijan merkittävä rooli diskurssitutkimuksessa, koska tutkijan tekemillä tulkinnoilla ja valinnoilla on omat vaikutuksensa tutkimukseen ja sen tuloksiin.

Tutkimuksen teoreettinen tausta esiteltiin perusteellisesti tuoden esille varhaiskasvatusta historian, lainsäädännön, nykypäivän, hallinnonalan muutoksen ja varhaiskasvatuslain toteuttamisen kannalta. Teoreettisen osuuden osalta jouduttiin jonkin verran tekemään rajanvetoa siinä, mitä tuodaan esille, koska lähdemateriaalia oli valtavasti. Kyseissä osiossa olisi voinut tuoda vielä enemmän esille asioita arvovaltaisista dokumenteista. Kuitenkin tutkijana koin, että teoreettiset lähtökohdat olivat johdonmukaisen selkeä kokonaisuus, josta käy ilmi lukijalle keskeinen konteksti eikä ole tarpeellista esitellä kaikkea mahdollista.

Jatkotutkimusten kannalta olisi hyvä pohtia etukäteen omaa suhdettaan diskurssianalyysiin ja sen soveltamiseen tutkimusaineiston analyysissä. Tutkimuksen tekemisessä tulisi ottaa huomioon millainen aikataulu on käytössä ja kuinka valmis on itsenäisesti ottamaan selvää metodologiasta ja analyysin toteuttamisesta, koska tietämykseni mukaan korkeakouluopintojen aikana ei käsitellä kovinkaan laajasti diskurssitutkimusta. Tässä voi olla eroja korkeakoulujen välillä, mutta monesti vasta väitöskirjan tekoa suunniteltaessa pohditaan tämän kaltaisen menetelmän käyttämistä. Kriittinen diskurssianalyysi on kuitenkin mielestäni erittäin hyvä tapa oppia tutkimuksen tekemistä, joskin suhteellisen haasteellisen tiedon laajuuden ja sen ymmärtämisen kannalta soveltamisessa maisterivaiheen korkeakoulutasoisissa tutkimuksissa. Diskurssitutkimuksen avulla voi löytää jotain sellaista, mitä ei muulla menetelmällä löydy aineistosta.

Jatkotutkimuksen kannalta olisi hyvä, jos pystyisi vertaamaan yhden aineiston sijaan useampaa aineistoa keskenään ja tutkimaan löytyykö niiden väliltä yhtäläisyyksiä kielestä ja sen käyttämisestä ja mitä vallankäyttöä voisi olla taustalla. Tämä antaisi monipuolisemman

kuvan varhaiskasvatuksesta ja sen määrittelystä. Jatkotutkimuksena voisi olla esimerkiksi: miten varhaiskasvatusta oikeutetaan lakiteksteissä.

LÄHDELUETTELO

Alasuutari, M. (2003). Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus.

Bergström, G. & Boréus, K. (2012). Textens mening och makt : Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. Lund: Studentlitteratur.

Eduskunta (2015a). Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, PTK 135/2014 vp.

Eduskunta (2015b). Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, PTK 168/2014 vp.

Eduskunta (2015c). Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, PTK 172/2014 vp.

Eduskunta (2015d). Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, PTK 173/2014 vp.

Eskola, J. & Suoranta, J. (2003). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Fairclough, I. & Fairclough, N. (2012). Political discourse analysis: a method for advanced students. Abingdon: Routledge.

Fairclough, N. (1992). Discourse and social change. Cambridge: Polity.

Fairclough, N. (1995). Critical discourse analysis: the critical study of language. London: Longman.

Fairclough, N. (1997). Miten media puhuu. Tampere: Vastapaino.

Fairclough, N. (2010). Critical discourse analysis: the critical study of language. Harlow: Pearson Education.

Fowler, R. (1985). Power. Teoksessa Van Dijk, T.A. (toim.). Handbook of discourse analysis. Vol.4, Discourse analysis in society. London: Academic Press.

- Gonzalez-Mena, J. (2008). Foundations of early childhood education: Teaching children in a diverse society. Boston: McGraw Hill.
- Halttunen, L. (2009). Päivähoitotyö ja johtajuus hajautetussa organisaatiossa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- HE 341/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- Hellström, M. (2010). Sata sanaa kasvatuksesta. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hiidenmaa, P. (2000). Lingvistinen tekstintutkimus. Teoksessa Sajavaara, K. & Piirainen-Marsh, A. (toim.). Kieli, diskurssi & yhteisö. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan Kielentutkimuksen Keskus, 161–190.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (1997). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. (1998). Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Oulu: Varhaiskasvatus 90.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. (2007). Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Vantaa: Edufin.
- Hujala, E. & Lindberg, P. (1998). Suomalainen päivähoito: Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto.
- Husa, S. (1999). Diskurssianalyttinen lähestymistapa dokumenttiaineistoon. Teoksessa Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.). Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena kustannus, 89–114.
- Husa, S. & Kinos, J. (2001). Akateemisen varhaiskasvatuksen muotoutuminen. Turku. Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Hänninen, S. & Valli, S. (1986). Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia. Helsinki. Otava.
- Härkönen, U. (2002). Mitä varhaiskasvatus on. Teoksessa Nuutinen, P. & Savolainen, E. (toim.). 50 vuotta opettajankoulutusta Savonlinnassa. Joensuun yliopisto: Savonlinnan opettajankoulutuslaitos 2002, 111–121.

Jokinen, A. (1999). Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.). Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 126–159.

Jokinen, A. & Juhila, K. (1993). Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Suoninen, E., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.). Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino, 75–108.

Jokinen, A. & Juhila, K. (1999). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.). Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 54–97.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1993). Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.). Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino, 17–47.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1993). Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1999). Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino.

Juhila, K. (1999). Tutkijan positiot. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.). Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 201–232.

Kananen, J. (2008). Kvali: kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kauppi, U. (2001). Päivähoitoa täydellä teholla. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Kinos, J. & Palonen, T. (2012). Varhaiskasvatuksen lähihistoria. Teoksessa Kettunen, P. & Simola, H. (toim.). Tiedon ja osaamisen Suomi: Kasvatus ja koulutus suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 229–248.

Korkeakoulujen arviointineuvosto (2013). Varhaiskasvatuksen koulutus Suomessa - Arviointi koulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisu 7:2013.

Kronqvist, E-L. (2011). Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 13–30.

Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36.

Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 28.12.2012/909.

Laki Suomen Hallitusmuodon muuttamisesta 969/1995.

Lichtman, M. (2013). Qualitative research in education: A user's guide. Thousand Oaks: SAGE Publications.

Luomanen, J. & Räsänen, P. (2002). Tietokoneavusteinen laadullinen analyysi ja QSR NVivo – ohjelmisto. Turku: Turun yliopisto.

Luukka, M-R. (2000). Näkökulma luo kohteen: diskurssitutkimuksen taustaoletukset. Teoksessa Sajavaara, K. & Piirainen-Marsh, A. (toim.). Kieli, diskurssi & yhteisö. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan Kielentutkimuksen Keskus, 133–160.

Mahkonen, S. (2013). Päivähoito ja laki. Helsinki: Edita.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry (2015). Lausunto päivähoitolain osittaisuudistuksesta. Saatavilla osoitteessa <<http://www.mll.fi/?x34302=24048354>>. Viitattu 4.3.2015.

Metsämuuronen, J. (2008). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: Opiskelijalaitos. Helsinki: International Methelp.

Ministry of Social Affairs and Health (2001). Early childhood education and care policy in finland : Background report prepared for the OECD thematic review of early childhood childhood education and care policy. Helsinki: Ministry of Social Affairs and Health.

Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2006). Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

Ojala, M. (1993). Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. Helsinki: Kirjayhtymä.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ (2015). Hallituksen esitys 341/2014vp lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta. Saatavilla osoitteessa <http://www.oaj.fi/cs/oaj/doc/Eduskunta_siv_kuulemi-

nen%2013%202%202105_OAJ%20vakalakilausunto_HE%20341%202014.pdf?blobheader=application/pdf&blobheadername1=Content-Disposition&blobheadername2=Content-Type&blobheadername3=no-cache&blobheadername4=no-cache&blobheadervalue1=attachment;%20filename=Eduskunta_siv_kuuleminen+13+2+2105_OAJ+vakalaki-lausunto_HE+341+2014.pdf&blobheadervalue2=application/pdf&blobheadervalue3=Cache-Control&blobheadervalue4=Pragma>. Viitattu 4.3.2015.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2014a). Kohti varhaiskasvatustalakeia - Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:11.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014b). Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat – Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmisteleavan työryhmän tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014c). Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän esitykset, OKM/81/040/2012. Saatavilla osoitteessa <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/varhaiskasvatus/liitteet/Lausuntoyhteenvento_16_6_2014_tyryhmxn_esityksestx_kohti_varhaiskasvatustalakeia.pdf>. Viitattu 20.4.2015.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2015a). Varhaiskasvatustalakei. Saatavilla osoitteessa <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/varhaiskasvatus/index.html>. Viitattu 8.4.2015.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2015b). Hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatustalakeiksi ja arvonlisäverolain 38 §:n muuttamisesta, OKM 15/010/2015. Saatavilla osoitteessa <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/varhaiskasvatus/liitteet/Esitysluonnos_varhaiskasvatustalakeiksi_ja_laiksi_arvonlisxverolain_38_x_muuttamisesta_24-2-2015.pdf>. Viitattu 20.4.2015.

Palonen, K. (1988). Tekstistä politiikkaan: Johdatusta tulkintataitoon. Tampere: Vastapaino.

Parker, I. (2002). Critical Discursive Psychology. Basingstoke: Palgrave Macmillan

Pekonen, K. (2011). Puhe eduskunnassa. Tampere: Vastapaino.

- Pietikäinen, S. (2000). Kriittinen diskurssintutkimus. Teoksessa Sajavaara, K. & Piirainen-Marsh, A. (toim.). *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan Kielentutkimuksen Keskus, 191–217.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A., (2009). *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Potter, J. & Wetherell, M. (1987). *Discourse and social psychology: beyond attitudes and behaviour*. London: Sage Publications Ltd.
- Pynnönen, A. (2013). Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 22–34.
- Päivähoidon kasvatustavoitekomitea. Komiteanmietintö 1980:31. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Raatikainen, P. (2004). *Ihmistieteet ja filosofia*. Gaudeamus: Helsinki.
- Remes, L. (2006). Diskurssianalyysin perusteet. Teoksessa Metsämuuronen, J. (toim.). *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Helsinki: International Methelp, 288–375.
- Ricœur, P. & Kujansivu, H. (2000). *Tulkinnan teoria: Diskurssi ja merkityksen lisä*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Siljander, P. (2002). *Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen*. Helsinki: Otava.
- Sivistysvaliokunta (2014). Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten päivähoitosta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Sivistysvaliokunnan mietintö 29/2014 vp.
- Sosiaalialan AMK-verkosto (2015). Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston lausunto hallituksen esitykseksi laeiksi lasten päivähoitosta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 341/2014 vp). Saatavilla osoitteessa https://www.innokyla.fi/documents/1167850/0/HE+341_2014+lausunto+SOAMK+Stv+26+1+2015.pdf/121fcd5d-f3d6-4968-9615-49217af2ee03. Viitattu 4.3.2015.
- Sulkunen, P. (1998). *Johdatus sosiologiaan – käsitteitä ja näkökulmia*. Helsinki: WSOY.
- Summa, H. (1995). *Retoriikka ja argumentaatioanalyysi yhteiskuntatutkimuksessa*. Teoksessa Leskinen, J. (toim.). *Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 67–90.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Suoninen, E. (1993). Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.). Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino, 48–74.

Suoninen, E. (1995). Miten rakennamme kulttuurin virtaa. Teoksessa Leskinen, J. (toim.). Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 91–102.

Suoninen, E. (1999). Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.). Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 17–36.

Vaara, E. & Laine, P-M. (2006). Kriittinen diskurssianalyysi metodologiana strategiatutkimuksessa. Teoksessa Rolin, K., Kakkuri-Knuutila, M-L. & Henttonen, E. (toim.). Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia. Helsinki: Gaudeamus, 155–173.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2002). Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9.

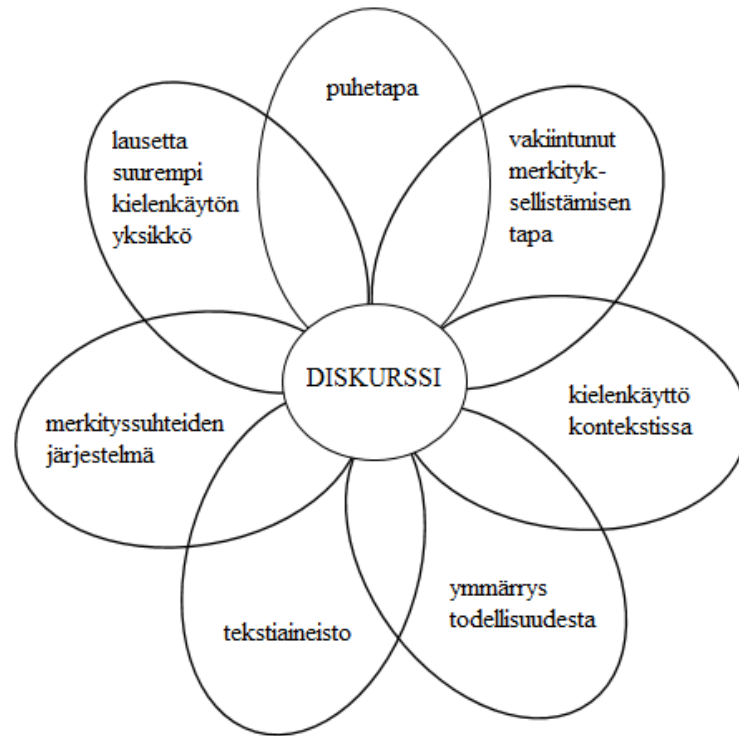
Van Dijk., T.A. (2001). Critical Discourse Analysis. Teoksessa Schiffrin, D., Tannen, D., Hamilton, H. E., Couper-Kuhlen, E., Martin, J. R. et al. Webber, B. L. (toim.). The Handbook of Discourse Analysis. Oxford: Blackwell Publishers.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005). Toinen tarkistettu painos. Helsinki: STAKES.

Wiberg, M. & Koukkunen, K. (2011). Poliitiikan sanakirja : Inhorealistin versio. Helsinki: Siltala.

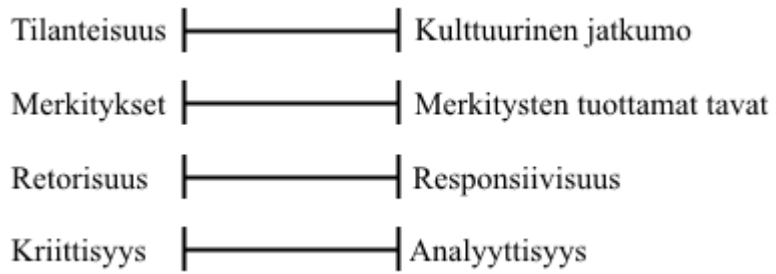
Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991 3 § 4 §.

LIITE 1.

Kuvio 1. Käsitteenä diskurssi (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 23).

LIITE 2.

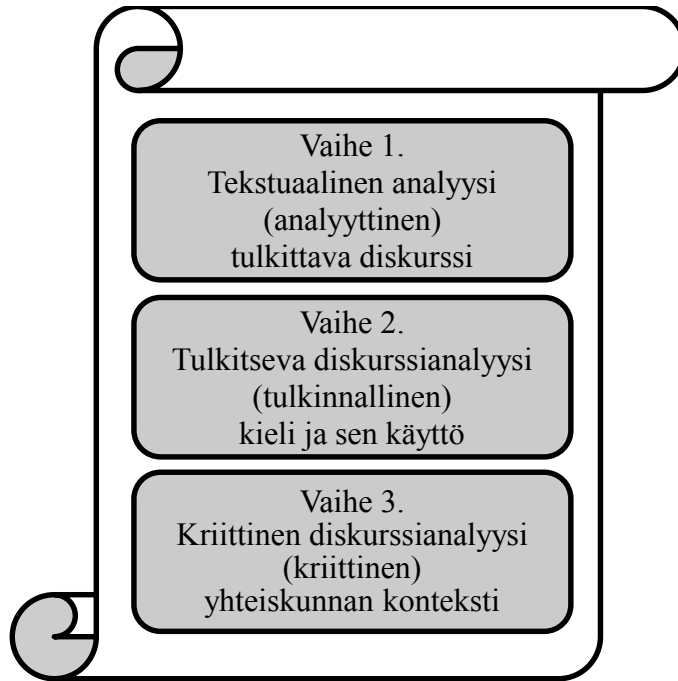
Kuvio 2. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta (Jokinen & Juhila, 1999, s. 55).

LIITE 3.

Kuvio 3. Kriittisen diskurssianalyysin viitekehys (Fairclough, 1997, s. 82)

LIITE 4.

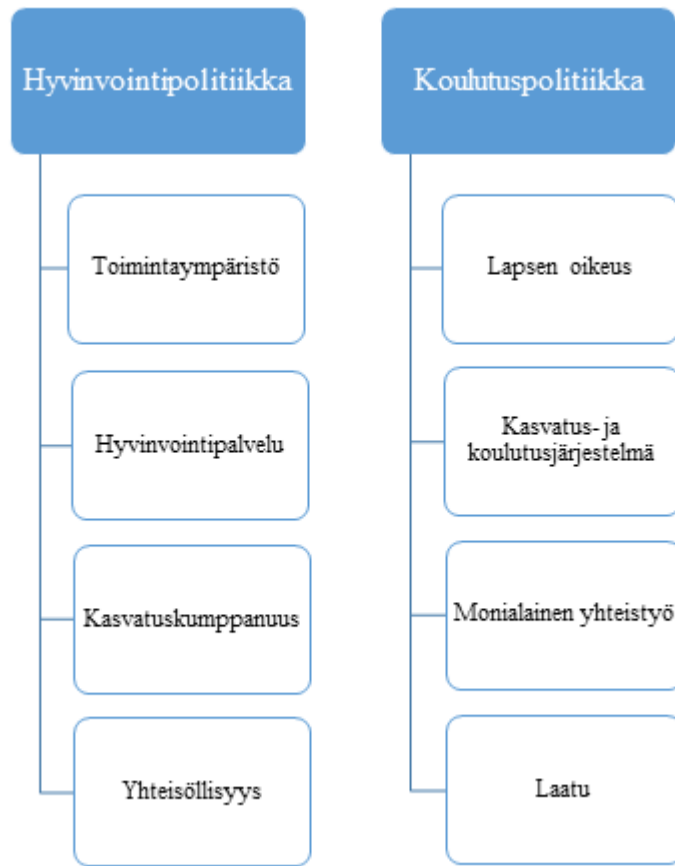
Kuvio 4. Kriittinen diskurssianalyysi – Kolmivaiheinen prosessi

LIITE 5.

Taulukko 1. Varhaiskasvatusta koskevat lauseet

Lakiesitys	Sivumäärä	Lauseet
Esityksen pääasiallinen sisältö	1	19
Yleisperustelut	57	295
Yksityiskohtaiset perustelut	45	371
Lakiehdotukset varhaiskasvatuslaki	21	120
Yhteensä	124	<u>805</u>

LIITE 6.

Kuvio 5. Diskurssi varhaiskasvatuksesta